

รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้
ภูมิสังคมภาคตะวันตก

โดย
นายกันทรภกร จรัสมาธูสร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

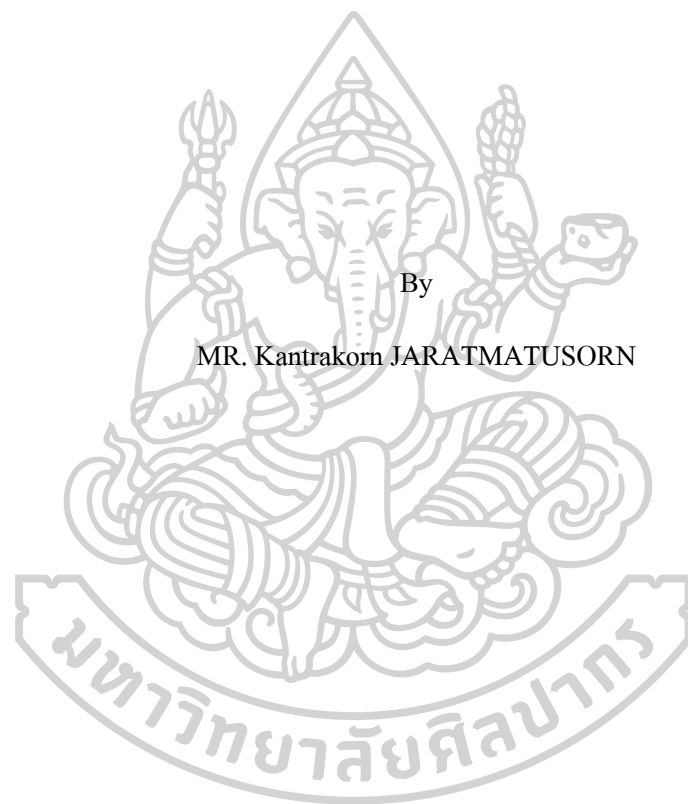
รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อ
การเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

โดย
นายกันทรกร จรัสมาธูสร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2560
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE PATTERN AND STRATEGIES ACTIVE CITIZEN EDUCATION: CASE
STUDY OF THE WESTERN YOUNG ACTIVE CITIZEN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Arts (Public and Private Management)
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2017
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการ
พลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก
โดย กัณฑ์กรกร จรัสมาธูสร
สาขาวิชา การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญา
มหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์ ศิริวงศ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. ปริญญา หรุ่นไพค์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์ ศิริวงศ์)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ วิไลนุช)

59601307 : การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทฉบับพิเศษ

คำสำคัญ : สังคมภาคตะวันตก/ เยาวชน

นาย กันทรากร จรัสมาธูสร: รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา
โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ :
รองศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์ ศิริวงศ์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้
กรณีศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก วิธีการวิจัยตามแนว
ทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ค้นหา
ประเด็นที่สำคัญในการกำหนดรูปแบบ กลยุทธ์การดำเนินโครงการ การวิเคราะห์ข้อมูลจัดหมวดหมู่
ของข้อมูลเพื่อค้นหาคำตอบจากสิ่งที่ต้องการศึกษาและเชื่อมโยงข้อมูลในรูปแบบต่างๆ จนเกิดเป็น
การสร้างทฤษฎีฐานรากเป็นทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์วิทยา ผลการศึกษาพบว่า
รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้
ภูมิสังคมภาคตะวันตก เกิดจากการสร้างกลไกการดำเนินงาน ที่แบ่งย่อยเป็น 4 กลไก คือ กลไกทีม
คณะทำงาน กลไกคณะทำงานระดับจังหวัด กลไกพี่เลี้ยง และกลไกทีมที่ปรึกษาโครงการ
ความสำเร็จของการดำเนินโครงการต้องสร้าง 4 กลไคอย่อยให้สำเร็จ จากนั้นจึงสร้างกลไกการสร้าง
เยาวชน โดยให้เยาวชนและพี่เลี้ยงเข้าร่วมกิจกรรมเวทีตามแผนงานในโครงการ การสร้างเยาวชน
ให้เป็นพลเมืองต้นรู้ ต้องอยู่ภายใต้กลยุทธ์การขับเคลื่อนโครงการที่ต้องเรียนรู้จากชุมชน ร่วมมือกับ
คนในชุมชน สรุบบทเรียนจากการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยมีกลไกทีมคณะดำเนินงาน และ
กลไกทีมพี่เลี้ยง ออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมของแต่ละช่วงวัย และติดตามหนุนเสริมโครงการ
ของเยาวชน สรุบบทเรียนจากการทำโครงการของเยาวชน และเชื่อมโยงให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็น
พลเมือง

59601307 : Major (Public and Private Management)

Keyword : Western society/ Youth

MR. KANTRAKORN JARATMATUSORN : THE PATTERN AND STRATEGIES ACTIVE CITIZEN EDUCATION: CASE STUDY OF THE WESTERN YOUNG ACTIVE CITIZEN THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR PITAK SIRIWONG, Ph.D.

This research aims to study pattern and strategy of active citizen creation: case study of young active citizen on western society. The qualitative research is applied with this study by proceeding fieldwork interview to the main contributors to look for the key factor to determine pattern and strategy on the research. Data analysis and data categorization are another key to find the answer from what's needed to learn and link the data with several patterns until it causes the grounded theory approach which is the theory introduced from phenomenology study. The result portrays that pattern and strategy of active citizen creation: case study of young active citizen on western society have been established by operational mechanism. The operational mechanism is divided into 4 categories: 1. Teamwork mechanism 2. Regional teamwork mechanism 3. Mentor mechanism and 4. Research advisor mechanism. First factor to lead the research finished successfully is that these 4 mechanisms must be fully established. Another step is to use a mechanism to form the youth by letting young citizen and mentors be parts of the stage due to the research plan. To produce young people to be the active citizen must be conducted under motivated strategy by learning from the community, operating with them and continuously summarizing the lessons learned from the activities. The lessons are properly designed to match with each generation by teamwork mechanism and mentor mechanism, together with the follow-up process of youth to sum up the lessons from the youth project and connect with people to display the citizen value.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างสูงจาก รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ปริญญา หรุ่นโพธิ์ ประธานกรรมการสอบ และรองศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ วิไลนุช ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ได้สละเวลาให้คำแนะนำ พิจารณาตรวจทานแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ และให้ข้อคิดเห็นอันทรงคุณค่ายิ่งต่องานวิจัย จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณคณาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางวิชาการและประสบการณ์แก่ผู้วิจัย

ขอบคุณคณะทำงาน ที่ปรึกษาโครงการ พี่เลี้ยงโครงการ และน้องๆเยาวชน โครงการพลังเด็ก และเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยในครั้งนี้

ท้ายสุดผู้วิจัยขอขอบคุณครอบครัว ที่เป็นผู้ให้กำลังใจ สนับสนุนการศึกษาและเป็นที่ปรึกษาจนการศึกษาวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

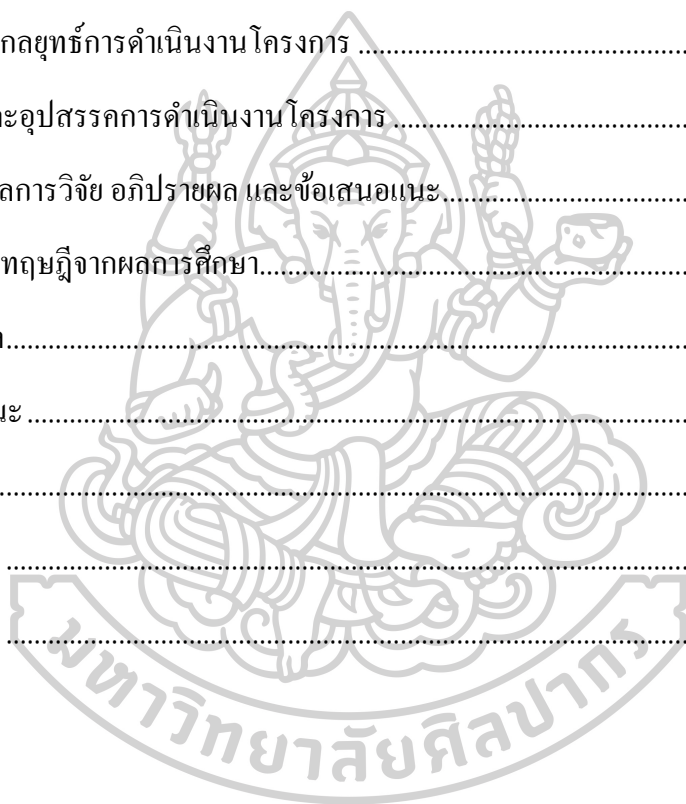
กัณฑ์กร จรัสมาธูสร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
ขอบเขตของการศึกษา	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
1 แนวคิดความเป็นพลเมือง	5
2 แนวคิดความเป็นพลเมืองดี.....	7
3 แนวคิดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี	9
4 แนวคิดความเป็นพลเมืองต้นรู้.....	11
5 แนวคิดการเสริมพลังอำนาจ	13
6 แนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น.....	17
7 เครื่องมือในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	18
8 โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก	20
9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	23
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	27
1 ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	27

2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	27
3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	28
4 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล.....	29
5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	29
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	31
1 รูปแบบการดำเนินงานโครงการ	31
2 การสร้างกลยุทธ์การดำเนินงานโครงการ	37
3 ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานโครงการ	40
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	42
ข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากผลการศึกษา.....	46
อภิปรายผล.....	48
ข้อเสนอแนะ	51
ภาคผนวก	53
รายการอ้างอิง	59
ประวัติผู้เขียน	63

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากกระแสการพัฒนาของประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ส่งผลทำให้คนในชุมชนเกิดการแข่งขันกันมากขึ้น ขณะเดียวกันอัตราความสุขและคุณภาพชีวิตของคนมีแนวโน้มลดลง เกิดการเอาใจเปรียบ ขาดคุณธรรม จริยธรรม และขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม สถาบันครอบครัวจึงต้องเผชิญการใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบ จนส่งผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว บุคคลที่มีความรู้ความสามารถและรับผิดชอบการดำเนินชีวิตของตนเองได้เป็นอย่างดี มีคุณภาพ มีคุณธรรมภายในกรอบกติกาของสังคมอย่างมีความสุข สังคมจะพัฒนาได้ต้องขึ้นอยู่กับพัฒนาคนที่อยู่ในสังคมนั้น รากฐานการพัฒนาคืออยู่ที่เป็นคนมีความสุข คือ สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข (ประเวศ วะสี, 2546)

การสร้างความเป็นพลเมือง จึงเป็นเรื่องที่ทุกประเทศพยายามผลักดันให้เกิดขึ้นและให้ความสำคัญมาโดยตลอด คุณค่าของความเป็นพลเมืองจะเป็นเครื่องมือที่นำพาประเทศให้อยู่รอด และเกิดการพัฒนาดังแต่รากฐานของสังคม เด็กและเยาวชนจึงเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนา กระบวนการทักษะการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมือง (Erikson, 1968) กล่าวว่าเยาวชนเป็นวัยที่มนุษย์อยู่ในช่วงของการค้นหาตนเองตามความต้องการ เป็นวัยที่กำลังเรียนรู้กับบทบาทหน้าที่ของตนเอง หากเยาวชนสามารถพัฒนาทักษะความสามารถของตนไปในทางที่ถูกต้อง เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะรู้จักกับความสามารถและหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง ในทางตรงกันข้ามหากเยาวชนไม่ได้รับการพัฒนาทักษะความสามารถของตนไปในทางที่ถูกต้อง เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ จะไม่รู้จักกับความสามารถและหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง อันเป็นผลที่ทำให้เกิดปัญหาในสังคม

สถานการณ์จำนวนประชากรกว่า 5.6 ล้านคน ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร คิดเป็นร้อยละ 8.63 ของประชากรทั้งประเทศ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) สะท้อนถึงการพัฒนาที่กระจุกตัวอยู่ในเมืองหลวง ผู้คนส่วนใหญ่รวมถึงวัยรุ่นยุคใหม่ตัดสินใจไปเรียนและทำงานในกรุงเทพมหานครเป็นอย่างมาก ปัญหาที่เกิดขึ้นคือการทิ้งถิ่นฐานในพื้นที่ชนบทมีมากขึ้น จำนวน

ผู้สูงวัยในชุมชนท้องถิ่นมีมากขึ้น อาชีพดั้งเดิมของชุมชนเริ่มหายไป ความเป็นอยู่สภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไป ครอบครัวมีเวลาอยู่ร่วมกันน้อยลง ครอบครัวไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนจนนำไปสู่ปัญหาทางสังคมระดับชาติที่ภาครัฐให้ความสำคัญ แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ในส่วนของแนวโน้มการพัฒนาเยาวชน ให้ความสำคัญ เรื่องการพัฒนาจริยธรรม คุณธรรม และความเป็นพลเมือง จะเห็นว่าเยาวชนถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ ทั้งในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเป็นกำลังที่มีบทบาททางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศ (แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2555-2559) ในอดีตการพัฒนาเยาวชนในศตวรรษที่ 20 เน้นเรื่องของการสร้างความเป็นพลเมืองที่มีความซื่อสัตย์ และมีความรับผิดชอบ แต่ปัจจุบันการพัฒนาเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการสร้างนักคิด และการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ การเรียนรู้จึงไม่สามารถเรียนรู้ได้จากที่นั่งในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว แต่ต้องบูรณาการจากการเรียนรู้การลงมือปฏิบัติและการสรุปทบทวนจากการเรียนรู้ในสิ่งเหล่านั้น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2557) ได้กำหนดคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen) 8 ระดับ ได้แก่

1. เคารพกติกาสังคม ปฏิบัติตนตามที่กฎหมายกำหนด
2. ทำหน้าที่ทางสังคม รู้หน้าที่การใช้สิทธิเลือกตั้ง เสียภาษี เข้าร่วมการเกณฑ์ทหาร
3. ติดตามข่าวสารบ้านเมือง สนใจกับปัญหาสังคม สามารถวิเคราะห์ ประเมินตนเอง ในการช่วยเหลือต่อเหตุการณ์ต่างๆ
4. เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ช่วยเหลืองานพัฒนา งานในชุมชน
5. กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย สามารถแสดงความคิดเห็น บนพื้นฐานหลักการประชาธิปไตย ในการรับฟังซึ่งกันและกัน
6. ไม่เพิกเฉยต่อความอยุติธรรมต่างๆ ในสังคม แสดงออกในสิ่งที่ไม่เห็นด้วยต่อความอยุติธรรมต่อผู้ค้ำยโอกาส ผู้ที่เสียเปรียบ
7. อาสาสมัครเข้าร่วมในสถานการณ์ หลากๆ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่ได้ต้องการแค่เงินช่วยเหลือ แต่ต้องการอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือในเหตุการณ์เหล่านั้น
8. มีความเป็นผู้นำ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีความรับผิดชอบ มีธรรมาภิบาล พร้อมเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสงคราม ร่วมกับมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคาร

ไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้เห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาเยาวชนที่มีอายุ 15 – 25 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2558 เป็นต้นมา ในพื้นที่นำร่องภาคตะวันตก 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสมุทรสงคราม กาญจนบุรี ราชบุรี และเพชรบุรี เพื่อสร้างเยาวชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่น เปิดพื้นที่ในการนำศักยภาพออกมาใช้ช่วยเหลือชุมชน สร้างความผูกพันระหว่างตนเองกับท้องถิ่น และยกระดับไปสู่การมีส่วนร่วมในการเป็นคนรุ่นใหม่ที่ได้ใจชุมชนท้องถิ่นของตนเอง เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองต้นรู้ มีคุณภาพ เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีจิตสาธารณะ (Active citizen) และเป็นผู้ในการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) (ข้อมูลโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก) อีกทั้งโครงการดังกล่าวยังมีการสร้างกลไกการดำเนินงานที่เรียกว่า ทีมคณะทำงาน (Coaching) ที่มาจากเจ้าหน้าที่โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก และกลไกพี่เลี้ยงของกลุ่มเยาวชน เพื่อมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เกิดสำนึกความเป็นพลเมือง

โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตกดำเนินกิจกรรมโครงการมาตั้งแต่ ปีพ.ศ.2558 ด้วยการประชาสัมพันธ์โครงการตามสถาบันการศึกษา ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น ในแต่ละปีจะมีเยาวชนเข้าร่วมจำนวน 20-25 ทีม ทีมละ 5 คน โดยงบประมาณสนับสนุนโครงการละไม่เกิน 20,000 บาท ระยะเวลาการดำเนินโครงการของเยาวชนในแต่ละปีใช้เวลาประมาณ 8-10 เดือน แบ่งเป็นการจัดเวทีกิจกรรมตามแผนงาน 6 กิจกรรม เริ่มต้นจากการเข้าสู่กระบวนการแลกเปลี่ยน ศึกษาต้นทุนและสถานการณ์ปัญหาที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อนำมาพัฒนาเป็น โครงการจากการมีส่วนร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชนภาคีเครือข่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาในพื้นที่ การดำเนินโครงการในปีที่ 1-3 สร้างกลุ่มเยาวชนในเครือข่ายจำนวนมากกว่า 60 โครงการ กระบวนการสร้างเยาวชนให้เป็นพลเมืองต้นรู้ ไม่ได้มุ่งเน้นถึงความสำเร็จของโครงการที่เยาวชนแต่ละทีมได้ตั้งเป้าหมายเพียงอย่างเดียว แต่มุ่งเน้นกับกระบวนการเรียนรู้ผ่านการทำโครงการ การสร้างทีมพี่เลี้ยง โครงการเยาวชนในพื้นที่ใช้หลักคิดการตั้งคำถามให้เกิดการเรียนรู้และออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อเชื่อมโยงสู่สถานการณ์ของสังคม ส่งเสริมให้เยาวชนเป็นพลเมืองต้นรู้ สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรู้เท่าทัน มีความคิดสร้างสรรค์สังคมในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2556)

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาถึงรูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์และเป็นตัวอย่างในการพัฒนาเยาวชน ให้เป็นพลเมืองตื่นรู้และเหมาะสมกับการพัฒนาเยาวชนในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษารูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองตื่นรู้ ทัศนศึกษา โครงการพลังเด็ก และเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการสร้างพลเมืองตื่นรู้ ทัศนศึกษา โครงการพลังเด็ก และเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร

ศึกษาข้อมูลจากเจ้าหน้าที่โครงการ ที่ปรึกษาโครงการ ตัวแทนพี่เลี้ยงโครงการ และตัวแทน กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาถึงรูปแบบ กลยุทธ์ และปัญหาอุปสรรคในการสร้างพลเมืองตื่นรู้ของเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

3 ขอบเขตด้านเวลา

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ.2561 ถึง เดือนเมษายน พ.ศ.2561 รวมระยะเวลา 4 เดือน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สถาบันการศึกษา สามารถนำข้อมูลจากผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ เป็นตัวอย่างของ รูปแบบกระบวนการสร้างเยาวชนให้เป็นพลเมืองตื่นรู้ และบทบาทของการเป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนา เยาวชน
2. ผลจากการศึกษารูปแบบ กลยุทธ์ และปัญหาอุปสรรคในการสร้างพลเมืองตื่นรู้ของ โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก จะเป็นตัวอย่างในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการพลังเด็ก และเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1 แนวคิดความเป็นพลเมือง
- 2 แนวคิดความเป็นพลเมืองดี
- 3 แนวคิดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี
- 4 แนวคิดความเป็นพลเมืองต้นรู้
- 5 แนวคิดการเสริมพลังอำนาจ
- 6 แนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- 7 เครื่องมือในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- 8 ข้อมูล โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก
- 9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1 แนวคิดความเป็นพลเมือง

ชเนศวร์ เจริญเมือง (2548) สรุปความหมายของคำว่า พลเมือง แบ่งออกเป็น 4 ประเด็นดังนี้

1. พลเมือง คือ สมาชิกของประเทศ การที่สมาชิกของประเทศมาอยู่ร่วมกัน จะต้องมีการบริหารจัดการกิจการสาธารณะต่างๆ ร่วมกัน การที่มีสมาชิกในประเทศเข้ามามีส่วนร่วมความเป็นพลเมืองจึงเกิดขึ้น

2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ ในยุคสมัยกรีกโบราณครั้งประชาธิปไตยรุ่งเรือง ในนครเอเธนส์ พลเมืองมีสิทธิภาระหน้าที่ความรับผิดชอบในการกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาชุมชนของตนเอง มีส่วนร่วมในการร่างกฎหมาย ข้อบังคับ เลือกผู้แทนเข้าไปทำงานด้านนิติบัญญัติ และมีหน้าที่รับผิดชอบ ได้แก่ การเสียภาษี การเป็นทหาร เป็นต้น จะพบว่าการใช้สิทธิและการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ให้แก่ชุมชนหรือรัฐ ก็คือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ การมีส่วนร่วมในกิจการของรัฐเป็นกิจกรรมที่สำคัญของพลเมือง

3. พลเมืองในทัศนะของเพลโต จะต้องมีความรู้ กล่าวคือ การเป็นพลเมืองที่เอาการเอางาน มีความรับผิดชอบมิใช่เรื่องที่สามารถเกิดขึ้นเองได้ แต่การปลูกฝังการเป็นพลเมืองนั้นจะต้องเกิดจากความอยากที่จะเป็นพลเมือง

4. การเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์จะต้องรู้ทั้งวิธีการเป็นผู้ปกครอง (Ruler) และผู้ถูกปกครอง (Ruled) มีความเข้าใจกับสถานะของตนเอง

ฤาษฏา เทพยากุล (2554) ให้ความหมายของคำว่า ความเป็นพลเมือง (Citizenship) คือ สถานะความเป็นพลเมือง (Citizen) ที่เป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมืองหรือรัฐมีสิทธิและความรับผิดชอบที่ถูกกำหนดโดยกฎหมายในฐานะที่เป็นพลเมืองมีการแสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจสาธารณะภายใต้กฎหมายกฎเกณฑ์ทางสังคมและศีลธรรม ความเป็นพลเมืองดี หมายถึงผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่พลเมืองได้ครบถ้วน ทั้งกิจที่ควรทำ กิจที่ต้องทำ หรือควรทำในสิ่งที่กำหนดให้ทำ หรือสิ่งที่ห้ามกระทำ ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม รู้จักรับผิดชอบชั่วดีตามหลักจริยธรรมและหลักธรรมทางศาสนา

Bank J. A. (ED) (2004) พลเมือง (Citizen) คือ สมาชิกของชาติและสมาชิกของชาติจะต้องมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง ส่วนความเป็นพลเมือง (Citizenship) คือการที่สมาชิกของชาติมีสิทธิประโยชน์ และภาระหน้าที่ จิตสำนึกพลเมือง (Civic Mindedness) คือ ความรู้สึกภายในที่เกิดขึ้นกับบุคคลในด้านการมีจิตอาสาเพื่อชุมชน มีความรับผิดชอบต่อชุมชน

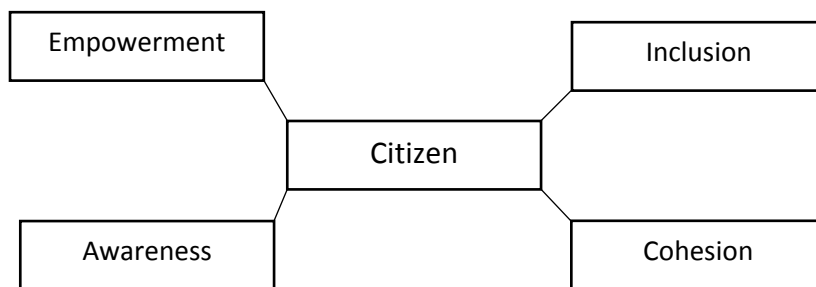
นิภาพรรณ เจนสันติกุล (2556) อธิบายองค์ประกอบของการเป็นพลเมือง คือ

1. มีความตระหนัก (awareness) ในการส่งเสริมกำหนดกฎเกณฑ์มาตรฐานทางสังคมผ่านกระบวนการปฏิบัติสังสรรค์ทางสังคม (Social Practice) ด้วยการเริ่มต้นตั้งแต่เด็กในการฝึกระเบียบวินัย ปลูกฝังอุดมการณ์ความเป็นประชาธิปไตยให้กับประชาชนทุกระดับได้เรียนรู้และตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ของตนเอง

2. การร้อยเรียง (cohesion) ร้อยเรียงเรื่องของการตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ของความเป็นพลเมือง เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงบทบาทของพลเมืองในรูปแบบต่างๆ

3. การร่วมกัน (inclusion) เป็นการสร้างความเชื่อร่วมกัน ในเรื่องของสิทธิ หน้าที่ของประชาชน เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและพลังการขับเคลื่อนร่วมกันบนความแตกต่างของปัจเจกบุคคลที่มีสิทธิและเสรีภาพในลักษณะกลุ่มร่วมกัน (collective group)

4. การเสริมพลังอำนาจ (empowerment) ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่ไม่ใช่แค่การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ต้องครอบคลุมถึงสิทธิในการออกเสียงประชามติ สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิในการจัดตั้งพรรคการเมือง สิทธิที่จะยื่นถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งและสิทธิในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย เป็นต้น

ภาพที่ 1 จุดเริ่มต้นของการสร้างความเป็นพลเมือง
ที่มา: (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2556)

แนวคิดความเป็นพลเมือง สามารถสรุปได้ว่า พลเมือง คือ พลังของประเทศ เมื่อบุคคลเป็นพลเมืองหรือพลังของประเทศ ความเป็นพลเมืองที่เกิดขึ้นกับบุคคลนั้น หมายถึงการที่บุคคลมีคุณลักษณะประจำตัวที่เหมาะสมตามสิทธิหน้าที่ กฎหมาย จารีตประเพณีที่สังคมกำหนดไว้ และหากบุคคลนั้นสามารถปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ กฎหมาย จารีตประเพณี มีความรับผิดชอบต่อชุมชนภายใต้ความรู้สึกภายในที่เกิดขึ้นกับบุคคล สรุปได้ว่าบุคคลนั้นมีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง

2 แนวคิดความเป็นพลเมืองดี

จิตานันท์ สัตตัตถ์นพวรรณ (2556) พลเมืองดี คือ สมาชิกในสังคมที่ปฏิบัติตามได้ถูกต้องเหมาะสม ตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ บุคคลในฐานะเป็นพลเมืองของสังคม ควรปฏิบัติตามได้ถูกต้องเหมาะสมเพื่อเป็นพลเมืองดีของสังคม และร่วมพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ดวงใจ เขมวรัตน์ (2556) สรุปความหมายของพลเมืองดี หมายถึง บุคคลที่มีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของประเทศและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมในทุกๆ ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมืองการปกครอง

ทรงสิริ วิชิรานนท์ (2556) ให้ความหมายของพลเมืองดี คือ ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่พลเมืองได้ครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นกิจที่ต้องทำหากไม่ทำจะได้รับโทษถูกปรับ จำคุก หรือประหารชีวิต ได้แก่ กฎหมาย เป็นต้น และกิจที่ควรทำซึ่งเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำหรือละเว้นการกระทำ หากไม่ทำหรือละเว้นการกระทำอาจได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามจากสังคม สิ่งทีละบุกิจที่ควรทำ ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น

ปลินทร เพ็ชรฤทธิ์ (2550) ให้ความหมายความเป็นพลเมืองดี หมายถึง บุคคลที่มีทัศนคติ ค่านิยมและความประพฤติที่เหมาะสมตามสภาพของสังคมและทำประโยชน์ให้แก่สังคม ชุมชนท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม ได้แก่ การรู้จักสิทธิหน้าที่ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ ปฏิบัติ

ในสิ่งที่ถูกต้องเคารพสิทธิและกฎหมายของบ้านเมือง ทั้งนี้พลเมืองดีต้องสร้างประโยชน์ให้กับประเทศ ชำรงไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งมีความสำนึกในความสำคัญของการอยู่ร่วมกันและปฏิบัติต่อกัน

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2554) ได้สรุปคุณลักษณะของพลเมืองดีในศตวรรษที่ 21 มีดังนี้

1. มีความสามารถในการมองปัญหาและหาแนวทางที่จะแก้ปัญหาในฐานะเป็นสมาชิกในสังคมโลก
2. มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และรู้จักรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองในสังคม
3. มีสมรรถภาพในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและมีวิธีคิดอย่างเป็นระบบ
4. มีความตั้งใจที่จะแก้ปัญหาคความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
5. มีความเต็มใจในการที่จะเปลี่ยนการดำเนินชีวิต และลักษณะนิสัยในการบริโภคส่วนบุคคลเพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อม
6. มีจริยธรรมและคุณธรรม
7. มีความรู้ทั่วไปเพื่อดำรงชีวิตและมีความรู้เฉพาะในการประกอบอาชีพ
8. มีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม
9. มีทักษะทางเทคโนโลยี สื่อ และสารสนเทศ
10. มีทักษะทางอาชีพ และทักษะชีวิต

จากลักษณะทั้ง 10 ประการแสดงให้เห็นความต้องการลักษณะที่พึงปรารถนาของคนในศตวรรษที่ 21 ว่าลักษณะที่สำคัญมิใช่เพียงความรู้และรู้ข้อมูลข่าวสารเท่านั้น แต่รวมไปถึงทัศนคติ ค่านิยมความไวในการรับรู้ปัญหาและการเปลี่ยนแปลงตลอดจนมีความสามารถที่จะลงมือปฏิบัติงานได้อย่างมีหลักการ

Davies G.and Riley (1999) ให้ความหมายของพลเมืองดี หมายถึง ผู้ที่เอาใจใส่ผู้อื่น ปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมและจริยธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมกิจกรรมในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ อีกทั้งสามารถยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและยอมรับความหลากหลายของสังคม

การเป็นพลเมืองดี สามารถสรุปได้ว่า บุคคลที่มีคุณสมบัติในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม มีความรู้ความสามารถ มีความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ของตนเอง มีคุณธรรม จริยธรรม เคารพต่อกฎหมาย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างแนวคำถามในการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก

3 แนวคิดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) กำหนดให้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ โดยการพัฒนาให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาและการประกอบอาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต มีระเบียบวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ชำรงรักษาประเพณีไทย และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของไทย การศึกษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีศักยภาพเพื่อการศึกษาต่อในชั้นสูงตามความประสงค์ได้

ดวงใจ เขมวรัตน์ (2556) ได้แบ่งลักษณะของพลเมืองดีไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม หมายถึง การเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีความกล้าหาญทางจริยธรรม รู้จักการเสียสละ รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเองมีความอดทนอดกลั้น
2. ด้านสังคม หมายถึง การรู้จักแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นและเหตุผลของผู้อื่น ใช้เหตุผลในการตัดสินใจมากกว่าการใช้อารมณ์ เคารพกฎระเบียบของสังคม มีจิตสาธารณะ ซินชมและสืบสานธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย
3. ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริตต่ออาชีพของตนเอง รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม อีกทั้งยังรวมถึงการใช้จ่ายอย่างประหยัดและมีการออมอย่างสม่ำเสมอ
4. ด้านการเมืองการปกครอง หมายถึง การเคารพกฎหมายและปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของสังคม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เคารพหลักความเสมอภาค และส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย

สมพร ไร่บางยาง (2556) ระบุคุณลักษณะความเป็นพลเมือง ดังนี้

1. ปัญหาชุมชนท้องถิ่น เป็นเรื่องที่บุคคลที่มีความเป็นพลเมืองจะต้องให้ความสำคัญ มีจิตสาธารณะ เสียสละ มีความรับผิดชอบ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน
2. มีบทบาทในการทำงานเพื่อชุมชนท้องถิ่น มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นข้อปฏิบัติต่างๆ ของสังคมเพื่อความเป็นอยู่อย่างมีความสุข

3. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพสิทธิและการตัดสินใจของผู้อื่น ใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหายึดหลักความเสมอภาคและความเท่าเทียม

4. มีความซื่อสัตย์ สุจริต ปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ไม่ยึดเอาสิ่งของผู้อื่นมาเป็นของตน มีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้อง

5. มีความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีน้ำใจต่อกัน ใช้เสียงข้างมากโดยไม่ละเมิดสิทธิเสียงข้างน้อย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

6. ทำความดี ละเว้นความชั่ว ยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาที่นับถือ

7. มีความเชื่อมั่น กล้าที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้องและพร้อมที่จะปฏิเสธในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง มีจริยธรรมในการดำรงตน

8. ส่งเสริมคนดี ยินดีชื่นชมคนทำดี เพื่อเป็นกำลังใจการทำปฏิบัติตนเป็นคนดี

Reichert F (2016) ได้ศึกษาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในประเทศออสเตรเลีย โดยเขาได้กำหนดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี เป็น 4 ด้าน คือ 1.การมีส่วนร่วมในการธำรงสันติภาพ 2.การมีส่วนร่วมต่อภูมิสำเนาที่ตนอาศัย 3.การสนับสนุนต่อสิทธิมนุษยชน และ 4.การป้องกันและดูแลสิ่งแวดล้อม

(Davies G.and Riley, 1999) ได้กล่าวถึงลักษณะของพลเมืองดีไว้ ดังนี้

1. มีความรู้ในสถานการณ์ในปัจจุบัน
2. มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน
3. มีความรับผิดชอบ
4. มีความเอาใจใส่ต่อสวัสดิภาพของผู้อื่น
5. ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม
6. ยอมรับในอำนาจของบุคคลที่มีบทบาทเป็นหัวหน้า
7. มีความสามารถในการคิดคำถาม
8. สามารถใช้ปัญญาในการตัดสินใจ
9. มีความรู้เกี่ยวกับรัฐบาล
10. มีความรักชาติ
11. มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว
12. มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนโลก
13. ยอมรับในความหลากหลายของสังคม

แนวคิดคุณลักษณะการเป็นพลเมืองดี สามารถสรุปได้ดังนี้ ผู้ที่ตระหนักในบทบาทหน้าที่ และมีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่มีต่อตนเองและสังคม ปฏิบัติตามกฎหมายของสังคมในทุกๆ ด้าน อีกทั้งยังสามารถยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและยอมรับความหลากหลายของสังคม คือ 1.มีคุณธรรม จริยธรรม 2.มีความซื่อสัตย์ สุจริต 3.มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การทำงาน 4.ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมและกฎหมาย 5.เคารพในความคิดเห็นและสิทธิหน้าที่ของผู้อื่น 6.มีความภาคภูมิใจในชาติของตน 7.มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม 8.รักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างแนวคำถามในการสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก

4 แนวคิดความเป็นพลเมืองตื่นรู้

ญาสินี เกิดผลเสริฐ (2558) ในบทความวิชาการ เรื่อง การพัฒนาทุนมนุษย์สู่ความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว (Active Citizenship) กล่าวว่า การเป็นพลเมืองตื่นรู้มีความสำคัญยิ่งในระบอบประชาธิปไตยในการปฏิรูปภาครัฐ พัฒนาประเทศด้วยการเสริมสร้างบทบาทของการเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ พลเมืองเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ จึงควรให้ความสำคัญกับกระบวนการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อการเสริมสร้างบทบาทของความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวในระบอบประชาธิปไตย

พลเมืองตื่นรู้ หรือพลเมืองใส่ใจสังคม คือบุคคลที่เข้าใจถึงหน้าที่และกระทำการด้วยความรับผิดชอบต่อการพัฒนาชุมชนและสังคม มีความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นผู้ที่มีความเข้าใจเรื่องการเมืองมีส่วนร่วมตามหลักประชาธิปไตย ประกอบด้วย 3 แนวคิด คือ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และเป็นผู้ที่เข้าใจปัญหาของสังคมและพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้น การมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนค่อนข้างมีบทบาทสำคัญทางสังคมเป็นอย่างมาก ส่วนการเป็นผู้ที่เข้าใจปัญหาของสังคมและพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้นเป็นพลเมืองตื่นรู้ในอุดมคติ การเป็นพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen) คือ บุคคลมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีจิตอาสา จิตสาธารณะที่ไม่หวังผลตอบแทน มีความตระหนักถึงในสิ่งที่ตนทำ เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ คำว่า Citizen แปลว่า “พลเมือง” ซึ่งหมายถึง “กำลังของเมือง” (พละ + เมือง) เมื่อทุกคนคือพลเมืองของประเทศนั้นๆ การเป็นพลเมืองตื่นรู้ ที่รู้หน้าที่ สิทธิ ความสำเร็จของตนเอง จึงเป็นสิ่งที่ทุกประเทศพึงปรารถนา การเป็นพลเมืองตื่นรู้จึงมิได้เกิดขึ้นเพียงเพราะได้เรียนวิชานี้หรือท่องจำจำกัดความได้ หากเกิดจากการบ่มเพาะ โดยพ่อแม่ ครู และสังคม ทุกคนที่เกิดในแผ่นดินไทยล้วนมีฐานะเป็นพลเมืองไทย (Thai Citizen) แต่ถ้าจะเป็น Active Citizen แล้วจะต้องเป็นคนมีความรับผิดชอบต่อ

ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ (2556) กล่าวว่า การพัฒนาสู่ความเป็นพลเมืองตื่นรู้ นั้น กระบวนการทางการศึกษา และการทำกิจกรรมจิตอาสา เป็นแนวทางที่หลากหลาย ประเทศกำลังดำเนินการขับเคลื่อน การบริการสังคม (Service – Learning) นับเป็นแนวทางการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติได้มีโอกาสลงมือทำกิจกรรมเพื่อสังคม โดยกิจกรรมนั้นจะสะท้อนความคิดและมองเห็นความสำคัญของการทำกิจกรรมจิตอาสา และทำให้เกิดพฤติกรรมการเป็นพลเมืองตื่นรู้ กระบวนการจิตอาสานอกจากเรื่องการทำความคิดแล้ว สิ่งที่มาจากการมีจิตอาสา คือ จิตสาธารณะที่เชื่อมโยงกับคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองตื่นรู้

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2557) ได้กำหนดคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen) 8 ระดับ ได้แก่

1. เคารพกติกาสังคม ปฏิบัติตนตามที่กฎหมายกำหนด
2. ทำหน้าที่ทางสังคม รู้หน้าที่การใช้สิทธิเลือกตั้ง เสียภาษี เข้ารับการเกณฑ์ทหาร
3. ติดตามข่าวสารบ้านเมือง สนใจกับปัญหาสังคม สามารถวิเคราะห์ ประเมินตนเอง ในการช่วยเหลือต่อเหตุการณ์ต่างๆ
4. เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ช่วยเหลืองานพัฒนา งานในชุมชน
5. กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย สามารถแสดงความคิดเห็นบนพื้นฐานหลักการประชาธิปไตย ในการรับฟังซึ่งกันและกัน
6. ไม่เพิกเฉยต่อความยุติธรรมต่างๆ ในสังคม แสดงออกในสิ่งที่ไม่เห็นด้วยต่อความยุติธรรมต่อผู้ด้อยโอกาส ผู้ที่เสียเปรียบ
7. อาสาสมัครเข้าร่วมในสถานการณ์ หลากๆ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่ได้ต้องการแค่เงินช่วยเหลือ แต่ต้องการอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือในเหตุการณ์เหล่านั้น
8. มีความเป็นผู้นำ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีความรับผิดชอบ มีธรรมมาภิบาล พร้อมเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2560) ได้กล่าวว่า พลเมืองตื่นรู้ คือ ฐานรากที่แท้จริงของระบอบประชาธิปไตย ประเทศไม่ได้อยู่ได้เพราะประชาธิปไตย ไม่ได้อยู่ได้เพราะรัฐธรรมนูญ ไม่ได้อยู่ได้เพราะกฎหมาย แต่ประเทศจะยั่งยืนอยู่ได้ด้วยกำลังของพลเมืองดี หัวใจสำคัญของโมเดล "ประเทศไทย 4.0" คือ การสร้าง "คนไทย 4.0" และหนึ่งในคุณลักษณะสำคัญของคนไทย 4.0 คือการเป็น "พลเมืองตื่นรู้" ในหน้าที่และสิทธิของตนเอง มีความปรารถนาดีต่อชาติบ้านเมือง และยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง การปรับเปลี่ยนจาก "พลเมืองที่เฉื่อยชา" (Passive Citizen) ไปสู่การเป็น

"พลเมืองตื่นรู้" จึงเป็นหนึ่งในภารกิจสำคัญที่ต้องขับเคลื่อนใน "ประเทศไทย 4.0" ทั้งนี้เพราะ "พลเมืองตื่นรู้" ต่างหาก ไม่ใช่ "การเลือกตั้ง" ที่เป็นฐานรากของระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง พลเมืองดีจึงต้องยื่นหยักรักษาบ้านเมืองไว้ให้มั่นคงเพื่อลูกหลานรุ่นต่อไป การศึกษาสร้างคน แต่สร้างคนแบบไหนที่สังคมต้องการ ในปี พ.ศ.2555 บริษัทนานมีบุ๊คส์ เชิญ Dr. Peter Fauser มาแลกเปลี่ยนในประเด็นโรงเรียนที่ดีควรเป็นอย่างไร ท่านบอกว่าโรงเรียนที่ดีควรสามารถสร้างนักเรียนให้เป็นคนเก่ง มีความรับผิดชอบ และอยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตย การสร้างพลเมืองตื่นรู้ในสถาบันการศึกษา มีเป้าหมายส่งเสริมให้จัดการตัวเอง เรียนรู้อย่างเต็มที่ อย่างเข้าใจ มีความรับผิดชอบ และใฝ่ความสำเร็จ ต้องใส่ใจเรื่องการพัฒนาศักยภาพเป็นรายบุคคล กระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนเสมือนกำลังเป็น Active Citizen ในชีวิตจริง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกตติการอยู่ร่วมกัน การยอมรับและชื่นชมในความแตกต่างระหว่างคนในโรงเรียน สิทธิซึ่งมาพร้อมหน้าที่และความรับผิดชอบ

แนวคิดการเป็นพลเมืองตื่นรู้ สามารถสรุปได้ว่า การตื่นรู้เรื่องของความรับผิดชอบในสิทธิหน้าที่ กฎหมาย จารีตประเพณีที่สังคมกำหนดไว้ เมื่อเป็นพลเมืองตื่นรู้จึงครอบคลุมไปถึง การปฏิบัติหน้าที่พลเมืองได้ครบถ้วน ทั้งกิจที่ควรทำ กิจที่ต้องทำ หรือควรทำในสิ่งที่กำหนดให้ทำ หรือสิ่งที่ห้ามกระทำ ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม รู้จักรับผิดชอบ ชั่วดีตามหลักจริยธรรมและหลักธรรมทางศาสนา พลเมืองตื่นรู้สามารถเกิดขึ้นในทุกระดับตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล กลุ่ม ชุมชนท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลกโดยมีการแสดงออกถึงความสำนึก รับผิดชอบต่อส่วนร่วม ลดละความเห็นแก่ตัวลง มีจิตสาธารณะเพิ่มมากขึ้น แนวคิดการเป็นพลเมืองตื่นรู้กับแนวคิดจิตอาสาอาจมีความเกี่ยวข้องกันในบางมิติ แตกหากมองในมิติที่ต่างกัน พลเมืองตื่นรู้เป็นเรื่องของหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมที่เชื่อมโยงกับเรื่องสาธารณะ ส่วนเรื่องจิตอาสานั้นเป็นเรื่องของความสมัครใจ โดยไม่มีใครบังคับ และในนิยามของจิตอาสาจะมีองค์ประกอบพฤติกรรมที่แสดงออกในเรื่องของการกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างแนวคำถามในการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก

5 แนวคิดการเสริมพลังอำนาจ

คีรินุช ครุฑทกะ (2553) ทฤษฎีการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment Theory) มีพื้นฐานมาจากแนวคิดการศึกษาเพื่อการสร้างพลัง โดย เปาโลเฟร์ (Paulo Freire) นักศึกษาชาวบราซิล ในช่วงปี ค.ศ.1960-1970 ใช้วิธีการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างเต็มที่ มีการแลกเปลี่ยนการแสดงความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนด้วยกัน เน้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ นำไปสู่ภาพของการแก้ไข

ปัญหาในอนาคต พัฒนาจึงเป็นกลวิธีการแก้ไขปัญหา แฟร์มีความเชื่อว่าการศึกษาที่ช่วยให้คนสามารถคิดและตัดสินใจแก้ไขปัญหของตนเองได้ คือการเรียนรู้ด้วยตนเอง

Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language (1994) ให้ความหมายการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) หมายถึง การให้อำนาจหรือให้อำนาจหน้าที่ ซึ่งทำให้บุคคลมีสิทธิมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น และสามารถทำให้บุคคลอื่นยอมทำตามในสิ่งที่ตนต้องการ ภายในขอบเขตที่อำนาจหน้าที่บุคคลนั้นมีอยู่

Simons C. and Parson R (1983) ให้ความหมายการเสริมพลังอำนาจ คือ กระบวนการที่ทำให้บุคคลมีความสามารถ และรวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อความสำเร็จโดยการตัดสินใจด้วยตนเอง เห็น ได้จากการเปลี่ยนแปลงของบุคคล ระหว่างบุคคล หรือการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสังคม การเสริมพลังจึงเป็นการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานโดยเน้นถึงการให้คุณค่า ให้อำนาจ ให้ทางเลือกในการปฏิบัติงาน อำนวยความสะดวกแก่บุคลากร ทำให้บุคลากรสามารถควบคุม จัดการวิถีชีวิตของตนเอง มีอิสระในการตัดสินใจให้สามารถบรรลุเป้าหมายทั้งในระดับส่วนบุคคลและเป้าหมายองค์กร

Kieffer C (1984) ให้ความหมายของการเสริมสร้างพลังอำนาจ คือ กระบวนการปรับเปลี่ยนและพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วม ตลอดจนความสามารถของบุคคลในการที่จะจัดการกับสถานะแวดล้อมต่างๆ โดยตัดสินใจด้วยตนเอง มุ่งเน้นหาทางออก ทางแก้ปัญหามากกว่าที่ตัวปัญหา เน้นที่ความแข็งแกร่ง สิทธิและความสามารถของบุคคลมากกว่าข้อจำกัดหรือจุดอ่อนของบุคคล

Zimmerman (1995) ให้ความหมายของการสร้างพลังอำนาจ จะต้องประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. มีประโยชน์ มีคุณค่าเพราะการสร้างพลังอำนาจเป็นกลวิธีหนึ่งที่ทำให้บุคคลเกิดความเข้มแข็ง และร่วมกันแก้ไขสิ่งที่เป็นปัญหาไปในทางที่ถูกต้องและนำไปใช้ได้
2. ผลลัพธ์ เกี่ยวข้องกับการประเมินที่มีการพัฒนาให้มีความเชื่อถือได้
3. เป็นกระบวนการที่เกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้ของแต่ละบุคคลในการคิดและเข้าใจ ในปัญหาที่เกิดขึ้น และสามารถที่จะควบคุมตนเองให้ดำเนินชีวิต ไปถึงจุดหมายได้

วรรณพร ไกรเลิศ (2544) กล่าวถึงองค์ประกอบของการเสริมสร้างพลังอำนาจ 3 ประการ ได้แก่

1. แบ่งปันข้อมูลกับคนในกลุ่มทุกคน เริ่มต้นด้วยการแบ่งปันข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น การมีข้อมูลจะทำให้เข้าใจจุดมุ่งหมายของตนเองมากขึ้น ทำให้สมาชิกในกลุ่มรู้สึกว่ามีส่วนร่วม

และได้รับความไว้วางใจ ผู้ที่ไม่มีข้อมูลจะไม่สามารถทำงานอย่างมีความรับผิดชอบได้เพราะเขาไม่สามารถตัดสินใจได้ดี การแบ่งปันข้อมูลข่าวสารจึงทำให้กระบวนการกระจายอำนาจเริ่มต้นขึ้น

2. ให้ความเป็นอิสระด้วยการกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบ ต้องสร้างความเป็นอิสระด้วยการกำหนดเขตแดนที่ชัดเจน จะต้องให้ทุกคนรู้ว่าการกระทำ หรือพฤติกรรมที่พวกเขาควรกระทำโดยอิสระ ช่วยให้สมาชิกกลุ่มสามารถตัดสินใจได้ว่าควรจะทำอะไรอย่างไร สามารถขยายและเจาะลึกในตัวโครงสร้างพื้นฐานเพื่อช่วยให้คนมีระดับอำนาจในการควบคุมและควมรับผิดชอบมากขึ้น

3. พัฒนากลุ่มให้เข้ามาแทนที่สายงาน ต้องทำงานประสานกับการให้อิสระโดยการกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบ ซึ่งนำตนเองโดยอาศัยข้อมูลความคิดของทุกคน เพื่อให้เกิดการตัดสินใจที่มีประสิทธิผล และในการปฏิบัติการตัดสินใจนี้ก็จำเป็นต้องได้รับความร่วมแรงร่วมใจจากกลุ่มเพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ที่พึงปรารถนา กลุ่มจะทำการตัดสินใจและลงมือปฏิบัติและมีความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

Bowen D. E. and Lawler (1995) แบ่งการเสริมสร้างพลังอำนาจ ออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การมีโอกาสดในการแสดงความคิดเห็น แต่ความคิดเห็นนั้นยังไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ผู้ปฏิบัติงานยังทำงานภายใต้อำนาจของผู้บริหาร

2. การมีส่วนร่วมในการทำงาน การมีอิสระในการทำงานมากขึ้น ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการทำงานสามารถใช้ทักษะที่ตนมีอยู่ในการปฏิบัติงาน ได้รับข้อมูลย้อนกลับมากกว่าผู้ปฏิบัติงานที่อยู่ในการควบคุม แต่การตัดสินใจในระดับสูงขึ้นไปซึ่งเกี่ยวข้องกับโครงสร้างองค์กรอำนาจ และการให้รางวัลผลตอบแทน ยังคงอยู่ในความรับผิดชอบของผู้บริหาร

อาวุโส

3. การมีส่วนร่วมในระดับสูง องค์กรเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานระดับล่างเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร การสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกัน มีการเสริมทักษะการปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การแก้ปัญหา มีความเท่าเทียมกันในการพัฒนาทักษะการทำงาน

Zimmerman (1995) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการเสริมสร้างพลังอำนาจ ไว้ 3 ประการ

1. องค์ประกอบภายในบุคคล (Intrapersonal Empowerment) หมายถึงการรับรู้ที่สามารถควบคุมสถานการณ์ และมีแรงจูงใจในความสามารถของตนเอง

2. องค์ประกอบด้านปฏิสัมพันธ์ (Interaction Component) การมีส่วนร่วมในชุมชน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อความเข้าใจในระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม นำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) เมื่อชุมชนมีบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กัน มีกิจกรรมที่ทำการ การแสดงความคิดเห็นในกิจกรรม และการมีส่วนร่วมจะเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมา

รูปที่ 2 เครื่องชี้แจงเหตุผลของการเสริมสร้างพลังอำนาจทางจิตวิทยา ที่มา: (Zimmerman, 1995)

Kieffer C (1984) ได้ให้แนวคิดของการเสริมสร้างพลังอำนาจว่าเป็นการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการและพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วมและความเข้าใจระบบการเมืองการปกครอง โดยเปรียบเทียบได้กับการพัฒนาของมนุษย์ ดังนี้

1. ระยะเวลาเริ่มต้น เป็นระยะที่บุคคลมีส่วนร่วมในการสำรวจค้นหาปัญหาเกิดความไม่แน่ใจ และไม่มีความรู้ในอำนาจหน้าที่ และโครงสร้างของพลังอำนาจ
2. ระยะเวลาความก้าวหน้า เป็นระยะที่บุคคลมีการพัฒนาร่วมมือร่วมใจ ในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน มีการพัฒนาและยอมรับทางเลือกมีความรับผิดชอบทางเลือก ได้รับการพัฒนาทักษะการดำเนินงาน และอาจได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอกของการเป็นที่เกี่ยวข้องผู้ร่วมงาน

3. ระยะเวลาเป็นจริง ระยะเวลานี้เป็นระยะที่มุ่งเน้นการเผชิญหน้าและต่อสู้อุปสรรคที่ขัดขวางการตัดสินใจของตนเอง ในระยะนี้เป็นระยะที่บุคคลได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำ พัฒนาทักษะและพัฒนาองค์กร และชำระรักษาสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้คงอยู่

4. ระยะเวลาขี้อึดมั่นผูกพัน เป็นระยะที่มีการบูรณาการความรู้ใหม่ๆ และทักษะในการเผชิญหน้ากับความเป็นจริง เป็นการมองตามกระบวนการการช่วยเหลือพัฒนาบุคคลให้ตระหนักถึงต้นเหตุของปัญหาและเตรียมพร้อมที่จะเผชิญปัญหา ตลอดจนหาวิธีการแก้ปัญหา

แนวคิดการเสริมพลังอำนาจ สามารถสรุปได้ว่า การเสริมพลังอำนาจ เป็นกระบวนการทางสังคมที่ส่งเสริมให้บุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน สังคม สามารถกระทำในสิ่งที่สอดคล้องกับความสามารถ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมที่มองถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและพร้อมที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาเหล่านั้น โดยใช้ทักษะความรู้ความสามารถในการจัดการกับปัญหา ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างแนวคำถามในการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก

6 แนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

(อรุณี เวียงแสง, 2550) ได้สกัดองค์ความรู้จากประสบการณ์ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ได้กล่าวถึงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นว่าเป็นงานวิจัยแนวใหม่ที่เน้นการให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยตั้งแต่ร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผนข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์สรุปผลการทำงาน และหาคำตอบเพื่อการทำงานต่อไป ซึ่งจะแตกต่างจากงานวิจัยที่มีอยู่เดิมส่วนใหญ่ที่ทำโดยนักวิชาการที่ความสนใจในการทำวิจัยจะมาจากภายนอกและพยายามมุ่งหาผลในการสร้างองค์ความรู้ หรือหาคำตอบทางทฤษฎี หรือเพื่อนำข้อมูลไปกำหนดนโยบายบางอย่าง แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านได้ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นเครื่องมือของชุมชนที่สร้างโอกาสให้ชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาของตนเอง โดยมีฐานคิดสำคัญ คือ 1. ใจทย์เป็นข้อสงสัยของชุมชน 2. คนในชุมชนท้องถิ่นร่วมเป็นนักวิจัยและร่วมในกระบวนการวิจัยเพื่อค้นคว้าหาคำตอบ 3. มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหา

1. มีใจทย์ที่เป็นข้อสงสัย เป็นคำถาม หรือเป็นประเด็นที่คนในชุมชนท้องถิ่นเห็นว่ามี ความสำคัญ และต้องการจะค้นหาคำตอบร่วมกัน

2. คนในชุมชนท้องถิ่นร่วมเป็นนักวิจัยและร่วมในกระบวนการวิจัยเพื่อค้นคว้าหาคำตอบ ซึ่งการมีส่วนร่วม (participation) จะต้องเป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการ และทิศทางของการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาของชุมชน โดยความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมาก

จนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ (ยูพาพร รูปงาม, 2545) อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าต้องมีแต่ชาวบ้านในการทำวิจัย เพราะในความเป็นจริงแล้ว งานวิจัยจะเกิดขึ้นได้ต้องมาจากการร่วมมือกันของหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน องค์กรการบริหารส่วนตำบล สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัยที่ทำหน้าที่สนับสนุนงบประมาณ ศูนย์ประสานงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการหนุนเสริมกระบวนการวิจัยในแต่ละขั้นตอน รวมถึงนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เพื่อระดมความคิดเพื่อให้งานวิจัยประสบผลสำเร็จ เนื่องจากชาวบ้านยังมีข้อจำกัดในเรื่องของกระบวนการ แต่ยังเป็นตัวเอกในการดำเนินงานวิจัย เพราะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนี้เป็นของชุมชน เป็นของชาวบ้าน ชาวบ้านเป็นข้อมูลในตัวเอง ทีมพี่เลี้ยงมีหน้าที่ดึงข้อมูลเหล่านั้นออกมาแล้วสะท้อนกลับ ไปเป็นผลที่เป็นรูปธรรมให้เกิดกับชาวบ้าน การทำงานร่วมกันของทุกๆ ฝ่ายจะเสริมประสิทธิภาพและลดภาระในการทำงาน

การสร้างคนหรือกระบวนการเรียนรู้อันเกิดมาจากการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างพลังของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งนำไปสู่การแก้ไขปัญหา การจัดการชุมชนด้วยตนเอง มีความพร้อมในการรับมือกับอนาคตต่อไปได้ เรียกได้ว่าเป็นงานวิจัยที่พัฒนาศักยภาพคนเพื่อที่จะไปพัฒนาศักยภาพของชุมชนต่อไป

7 เครื่องมือในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยในการเสริมพลังชุมชน แต่ภายใต้ขั้นตอนและกระบวนการทำงานนั้นต้องอาศัยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและศึกษาชุมชน นั่นคือ “เครื่องมือ 7 ชิ้น” เพื่อให้เกิดความสะดวกในการทำงานร่วมกับชุมชนและยังเป็นวิธีการที่ทำให้เห็นศักยภาพของชุมชนในด้านต่างๆ โดยเครื่องมือ 7 ชิ้น ได้แก่ แผนที่เดินดิน ผังเครือญาติ โครงสร้างองค์กรชุมชน ระบบสุขภาพชุมชน ปฏิทินชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน และประวัติชีวิต เครื่องมือแต่ละชิ้นจะตอบโจทย์ที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. แผนที่เดินดิน

เป็นเครื่องมือที่ทำให้เห็นภาพรวมของชุมชนได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากการเดินสำรวจพื้นที่ ซึ่งทำให้ได้ทักทายทำความรู้จักคุ้นเคยกับผู้คน ได้เห็นตำแหน่งที่ตั้งของบ้านเรือน สถานที่สำคัญที่เป็นจุดศูนย์รวม เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือเป็นเขตหวงห้ามของคนในชุมชน จะเห็นว่าการศึกษาโดยใช้แผนที่เดินดินนั้น ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ในระยะเวลาอันสั้น ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ รวมถึงยังช่วยในการเริ่มต้นความสัมพันธ์และสร้างความคุ้นเคยกับสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี

2. ฟังเครือข่าย

เป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในครอบครัวหรือในวงศ์สกุลเดียวกัน ทำให้เข้าใจและเห็นภาพรวมของโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายว่าใครเป็นใครบ้าง มีความผูกพันระดับใด นอกจากนี้ฟังเครือข่ายยังช่วยในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพและโรคทางพันธุกรรมเกี่ยวกับเครือข่ายทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น ซึ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีและความสนิทสนมคุ้นเคยกับสมาชิกในชุมชนได้อย่างรวดเร็ว

3. โครงสร้างองค์กรชุมชน

เป็นเครื่องมือที่ทำให้รู้จักคนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้การเข้าหาชุมชนง่ายขึ้น โดยเน้นกลุ่มองค์กรที่มีบทบาทในชุมชน ทั้งกลุ่มที่เป็นทางการ เช่น อบต. อสม. และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้ที่ได้รับความเคารพนับถือจากคนในชุมชน กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่จะช่วยจัดการความสัมพันธ์ของชุมชนได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

4. ระบบสุขภาพชุมชน

เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาระบบสุขภาพชุมชน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถนำไปเชื่อมโยงกับมิติต่างๆ ของชุมชน ทำให้เห็นความหลากหลายของวัฒนธรรมสุขภาพที่ดำรงอยู่ชุมชน จึงช่วยให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมความเชื่อ วิถีปฏิบัติ และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของท้องถิ่น ซึ่งทำให้เห็นทั้งปัญหา ศักยภาพและทุนทางสังคมด้านสุขภาพของชุมชน ระบบสุขภาพของชุมชน จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมและภูมิปัญญา

5. ปฏิทินชุมชน

เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจวิถีชีวิตของคนในชุมชนว่ามีกิจกรรมในช่วงเวลาใด ที่ใด และอย่างไรเพื่อนำไปสู่การวางแผนการทำงาน

6. ประวัติศาสตร์ชุมชน

เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในอดีตทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสาธารณสุข ตลอดจนสิ่งที่เป็นความภาคภูมิใจของคนในชุมชน ซึ่งการทำความเข้าใจมิติทางประวัติศาสตร์ของชุมชนมีความสำคัญ เพราะ การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนเหมือนกับการได้เข้าใจคนคนหนึ่งว่าเขาเป็นมาอย่างไร เติบโตมาในครอบครัวเป็นอย่างไร เคยประสบกับอะไรมาบ้างในชีวิต ซึ่งนอกจากจะทำให้เข้าใจชุมชนเพื่อให้สามารถเลือกวิธีการทำงานกับชุมชนให้สอดคล้องกับประสบการณ์ ความคาดหวัง และศักยภาพของชุมชนได้ดีขึ้นแล้ว ยังช่วยลดอคติหรือภาพลักษณ์แบบเหมารวมที่มีกับชุมชน

7. ประวัติชีวิต

เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเชิงลึกจากผู้ที่ประสบการณ์ ความรู้ และความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ต้องการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้เห็นว่าค่านิยมและวัฒนธรรมการแสดงออกของชุมชนเป็นอย่างไร มีค่านิยมหรือวัฒนธรรมเรื่องใดที่มีความสำคัญ การศึกษาประวัติชีวิตของคนแต่ละรุ่นในชุมชนนอกจากจะสะท้อนความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังทำให้เห็นถึงศักยภาพและทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่มีอยู่ในชุมชน ตลอดจนช่วยเติมเต็มมิติของความเป็นมนุษย์ให้กับงานชุมชน ช่วยให้งานมีความหมาย และช่วยให้คนทำงานเห็นคุณค่าของงานที่ทำ (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2545)

8 โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

ที่มาการจัดตั้งโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ริเริ่มโครงการ Active Citizen ขึ้นมาเพื่อเป็นกลไกการสื่อสารสำหรับเปลี่ยนจิตสำนึกประชาชนให้เป็นจิตสำนึกใหม่ และสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีสำนึกต่อส่วนรวม ด้วยการตระหนักถึงพลวัตการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก ในศตวรรษที่ 21 ที่กำลังท้าทายทั่วโลก เกิดคลื่นอารยธรรมของยุคที่ดำเนินเข้าสู่ความเป็นสังคมฐานความคิดที่มีพลเมืองเป็นศูนย์กลางและมีสุขภาวะองค์รวมเป็นเป้าหมาย การสร้างศักยภาพของประชาชนที่เป็นนักคิดแบบองค์รวม และนักสร้างการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญ “Active Citizen” หรือ “พลเมืองตื่นรู้” หรือ “พลเมืองสร้างสรรค์” ประกอบด้วย 4 คุณลักษณะ คือ ต้องเริ่มลงมือทำงานด้วยตนเอง (Active) มีจิตสาธารณะ (Public mind) มีความคิดสร้างสรรค์ มินวัตกรรม (Creative) และเชื่อมั่นในพลังบวกของตนเอง (Positive) การทำงานเพื่อให้เกิด “Active Citizen” สสส. ได้ประสานงานความร่วมมือและพัฒนางานร่วมกับมูลนิธิสยามกัมมาจล โดยร่วมกันสร้างพลเมืองเยาวชนในพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสงขลา ศรีสะเกษ น่าน และ ภูมิภาคตะวันตก (กาญจนบุรี เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม) โดยใช้วิธีเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้ทำโครงการที่มาจากความต้องการในชุมชน และใช้โครงการเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ในการสร้าง Active Citizen ที่มีทักษะและสำนึกต่อส่วนรวมที่อยู่ในเนื้อในตัวของเยาวชน เป็นกระบวนการทำงานเชิงลึกกับองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ที่มีบทบาทสร้างการเรียนรู้ และสนับสนุนให้เกิด Active Citizen ในจังหวัด

เป็นเวลากว่า 4 ปีที่ มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ขับเคลื่อนโครงการ Active Citizen ที่มีจุดเริ่มต้นที่จังหวัดสงขลา ด้วยการทดสอบแนวคิดการทำงานว่าหากมูลนิธิฯ เข้าไปสนับสนุนกลุ่มคนที่เป็น Active Citizen ที่มีความห่วงใยบ้านเมือง มีความรู้ความเข้าใจในชุมชน มีเครือข่ายการทำงานในจังหวัด ทำหน้าที่สร้างคนด้วยการหนุนเสริมให้การเป็น

ที่เลี้ยงของกลุ่มเยาวชน เมื่อได้มีโอกาสทำงานเพื่อคลี่คลายปัญหาให้ชุมชนสิ่งนี้จะทำให้เยาวชนเกิดความเข้าใจชุมชน และค่อยๆ เกิดความรู้สึกเชื่อมโยงตัวเองในการพัฒนาชุมชน โครงการดังกล่าวเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้จากชุมชน และเกิดสำนึกความเป็นพลเมือง ในปีต่อมามูลนิธิสยามกัมมาจล จึงได้ขยายโครงการไปอีก 3 พื้นที่ ได้แก่ จังหวัดศรีสะเกษ น่าน และภูมิภาคตะวันตก (กาญจนบุรี เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม) ทั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษาโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก มูลนิธิสยามกัมมาจลได้ประสานงานความร่วมมือและพัฒนางานร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม (องค์กรสาธารณประโยชน์) ให้ดำเนินการโครงการในภูมิภาคตะวันตก

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม (องค์กรสาธารณประโยชน์) เริ่มดำเนินงานภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2546 โดยมีการวางยุทธศาสตร์ในการทำงานที่มุ่งเน้นเรื่องการเสริมสร้างแนวคิดและกระบวนการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับแกนนำชุมชนและภาคีเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม ควบคู่กับการค้นหาแนวทางการพัฒนากลไกการทำงานในบทบาทที่เลี้ยงนักวิจัยผ่านการจัดทำแผนที่ทางสังคมและการพัฒนาสร้างรูปธรรมการแก้ปัญหาในพื้นที่เป้าหมาย และเรียนรู้กระบวนการติดตามสนับสนุนผ่านฐานทุนเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่ มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมประสานภาคีหน่วยงานทั้งในจังหวัดและภาคีในระดับประเทศ เพื่อขับเคลื่อนการแก้ปัญหาของพื้นที่ผ่านยุทธศาสตร์ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านกลไกงานวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับความรู้ในการจัดการท้องถิ่น” โดยเป็นการประสานให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งในลักษณะของการ Co-funding และ Co-working โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้เป็นตัวเชื่อมการทำงานระหว่างองค์ความรู้ทางวิชาการกับงานพัฒนาเชิงพื้นที่และสร้างกลไกต่างๆ ผ่านการเรียนรู้เพื่อสืบสานระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม จึงได้เริ่มขึ้นเมื่อปี 2558 โดยได้รับงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิสยามกัมมาจล ในการขับเคลื่อนโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก (ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม)

โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

ระบบนิเวศภาคตะวันตกของประเทศไทยมีความเชื่อมโยงกันตั้งแต่ภูผาสู่มหานที จากต้นน้ำสู่ที่ราบและพื้นที่ชายฝั่งล้นส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ และวัฒนธรรมการเกาะเกี่ยวด้วยกันสายน้ำแม่กลองและอ่าว ก. ไข่ ทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ของที่ดินที่หลากหลาย และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเครือข่ายกลุ่มคนที่เข้ามา

ขับเคลื่อนงานเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและประเด็นอื่นๆ เครือข่ายเด็กและเยาวชนภาคตะวันตก เป็นอีกหนึ่งเครือข่ายที่ได้รับการหนุนเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ต้นทุนและสถานการณ์ปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อนำมาสร้างการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมกับผู้ใหญ่ ภาคีเครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาในพื้นที่ โดยมีพี่เลี้ยงช่วยสนับสนุนและเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือทำ โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก เริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ.2558 จากจุดเริ่มต้น 19 โครงการในปีที่ 1 ขยับมาเป็น 24 โครงการในปีที่ 2 และในปีที่ 3 ที่กำลังดำเนินโครงการ 24 โครงการ กลุ่มเยาวชนเครือข่ายกว่า 60 โครงการ ทำให้เห็นว่าพลังเมืองเล็กๆ ค่อยๆ ก่อตัวยิ่งใหญ่ขึ้น จนทำให้เกิดพื้นที่การดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม ราชบุรี กาญจนบุรี และเพชรบุรี เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้ลุกขึ้นมาเป็นพลังกำลังของบ้านเมืองของตนเอง ใช้พลังเปลี่ยนแปลงในทางบวก ใช้ประโยชน์จากความรู้ของตัวเองให้เกิดศักยภาพ ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับผู้อื่น ยกย่องคุณค่าความเป็นมนุษย์ด้วยการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21 ควบคู่กับการเป็นคนไทย 4.0 และเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศโลก (โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก)

วิสัยทัศน์โครงการ

โครงการเป็นกระบวนการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่น สร้างเยาวชนให้เป็นผู้นำที่มีจิตสาธารณะ พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนโครงการ

การเสริมสร้างพลังพลเมืองของเด็กและเยาวชนโดยการเรียนรู้ท้องถิ่นและภูมิสังคมผ่านกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อยกระดับความรู้ในการจัดการท้องถิ่น

เป้าหมายโครงการ

มุ่งเน้นสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางสังคมสร้างความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีจิตสาธารณะ ให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ (Active Citizen) มีบทบาทในการดูแลตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม และเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนท้องถิ่นในอนาคต โดยผ่านการเรียนรู้และการเสริมสร้างศักยภาพ ภายใต้การทำกิจกรรมเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่นของตนเองอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของเด็กและเยาวชนผ่านการเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่นของตนเองอันจะนำไปสู่การสร้างจิตสาธารณะและกระตุ้นสำนึกการเป็นพลเมืองของเด็กและเยาวชน

2. เพื่อสร้างและพัฒนากลไกการขับเคลื่อนงานเด็กและเยาวชนของภาคีเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดใกล้เคียง

3. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลและเชื่อมเครือข่ายคนทำงานด้านเด็กและเยาวชน

4. เพื่อยกระดับความรู้และสรุปบทเรียนจากการขับเคลื่อน โครงการเพื่อนำไปสู่การสร้างสำนึกพลเมือง

9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุพรรณิการ์ พงศ์ผาสุก (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเพื่อสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดเทศบาล ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลประกอบไปด้วย 1. มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน 2. มีความเข้าใจต่อสังคมต่างวัฒนธรรม 3. มีความซื่อสัตย์และรับผิดชอบ 4. มีใจเป็นธรรม 5. มีทัศนคติในเชิงบวก 6. มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 7. มีจิตสาธารณะ ซึ่งเห็นได้ว่าแต่ละปัจจัยล้วนแล้วแต่มีความสำคัญเชื่อมโยงและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และพบว่า ครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนให้แนวปฏิบัติในการบริหารจัดการปัจจัยการสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียน ครูผู้สอนคือกลไกสำคัญในการสร้างให้เยาวชนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เนื่องจากครูคือผู้ที่ต้องอยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนอยู่ตลอดเวลาของการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน

วันชนะ วุฒิวัย (2557) ได้ศึกษาเรื่อง ความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดสระประทุม จังหวัดสุพรรณบุรี โดยเลือกศึกษาเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประจำปีการศึกษา 2556 – 2557 จำนวน 48 คน ผลการศึกษาพบว่า ระดับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยอันดับแรก คือ การตรงต่อเวลา การมีวินัยจรรยา การรักษาความสะอาดร่างกาย บ้านเรือนและชุมชน การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสังคม และอันดับสุดท้ายคือ มีวิถีประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง

รสสุคนธ์ มกรณี (2556) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเยาวชนในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนมีพฤติกรรมความเป็นพลเมืองปรากฏ

เป็นบางครั้ง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ เคารพความแตกต่าง เคารพกฎกติกา-เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิผู้อื่น รับผิดชอบต่อสังคม เคารพหลักความเสมอภาค มีอิสรภาพ-พึ่งตนเองได้ เยาวชนหญิงกับเยาวชนชายมีพฤติกรรมความเป็นพลเมืองโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เยาวชนหญิงมีพฤติกรรมเคารพกฎกติกา-เคารพกฎหมายมากกว่าเยาวชนชายอย่างมีนัยสำคัญ เยาวชนนักเรียนกับเยาวชนนักศึกษา มีพฤติกรรมความเป็นพลเมืองโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน โดยมีปรากฏเป็นบางครั้งเช่นเดียวกัน นักเรียนปรากฏพฤติกรรมที่แสดงว่ามีอิสรภาพ-พึ่งตนเองได้ เคารพกติกา-เคารพกฎหมาย และรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่านักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ

ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ (2556) ศึกษาการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมกับการสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม พลเมืองใส่ใจสังคม หรือพลเมืองตื่นรู้ หมายถึงประชาชนที่มีคุณลักษณะเข้าใจถึงหน้าที่และกระทำด้วยความรับผิดชอบต่อในการช่วยพัฒนาชุมชนและสังคม ตระหนักในปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น สำหรับกรณีศึกษาวิชาและหลักสูตรที่สอนให้นักศึกษาพัฒนาความเป็นพลเมืองที่ใส่ใจสังคมที่ใช้แนวทางการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมที่ให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมอาสาสมัครจากกรณีตัวอย่างการศึกษาที่เป็นตัวแบบ 3 รายวิชา และ 1 หลักสูตร โดยทั้ง 3 กรณีรายวิชา และ 1 หลักสูตร มีแนวโน้มการสร้างให้ผู้เรียนเกิดสำนึกของความเป็นพลเมืองที่ใส่ใจสังคม จากผลการศึกษาได้นำไปสู่ออกเสนอแนะให้สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาควรมีวิชาที่สอนเรื่อง การศึกษาสู่ความเป็นพลเมือง (Civic Education) เป็นวิชาพื้นฐานเพื่อปูพื้นฐานของการเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย โดยมีการเตรียมความพร้อมของผู้สอนด้วยการจัดอบรมทักษะผู้สอนในกระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัว (Active Learning) และใช้แนวทางการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์จากสถานการณ์ปัญหาทางสังคมโดยการจัดทำโครงการพัฒนาต่างๆ ซึ่งสัดส่วนเวลาที่เหมาะสมระหว่างการเรียนในห้องเรียน : การฝึกปฏิบัติ/การให้บริการ คือ 30 : 70 ซึ่งจะช่วยให้เกิดประสิทธิผลการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนวิถีคิดและพฤติกรรมอย่างแท้จริง

ถวิลวดี บุรีกุล (2555) ได้ศึกษาเรื่อง ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย ศึกษากับผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งทั่วประเทศไทย จำนวน 1,500 คน พบว่า ความเป็นพลเมืองจะต้องมีคุณสมบัติสูงสุด 5 อันดับแรกคือ 1.การทำงานแบบสุจริต 2.การภูมิใจในการเป็นคนไทย 3.การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง 4.การเต็มใจเสียภาษี และ 5.การปฏิบัติตามกฎหมาย ในขณะที่คนไทยมีคุณสมบัติความเป็นพลเมือง 5 อันดับแรกตามที่กล่าวมาข้างต้น สิ่งที่แตกต่างกันระหว่าง “คุณสมบัติของความเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์” กับ “คุณสมบัติที่มีอยู่จริงของความเป็นพลเมือง” คือ การสามารถวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

นอกจากนี้ พบว่าประชาชนในแต่ละภาคมีความแตกต่างกันในคุณสมบัติของการเป็นพลเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่คิดว่าตนเองมีคุณสมบัติความเป็นพลเมืองในด้านวิถีวัฒนธรรมมากที่สุด คือ ผู้ที่อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือภาคกลาง ส่วนผู้ที่คิดว่าตนมีคุณสมบัติความเป็นพลเมืองด้านชุมชนมากที่สุด คือ ผู้ที่อาศัยในภาคกลาง และผู้ที่คิดว่าตนเองมีคุณสมบัติของความเป็นพลเมืองด้านความมีอิสรภาพและความก้าวหน้ามากที่สุด คือ ภาคกลาง รองลงมา คือ กรุงเทพมหานคร ส่วนในด้านเพศ พบว่า ผู้หญิงมีคุณสมบัติความเป็นพลเมืองด้านการดูแลชุมชนสูงกว่าผู้ชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

รัฐศิริรินทร์ ว่างานนท์ (2554) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย 1. การอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติ หรือมีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งคนในชุมชนหวงแหนและต้องการปกป้องรักษา 2. การมีคนต้นแบบ หรือผู้นำที่สามารถกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึก 3. การเผชิญปัญหาต่างๆ ร่วมกันของคนในชุมชน และเมื่อมีการรวมตัวกันได้ของคนในชุมชนก็จะพบลักษณะร่วมที่สำคัญ ได้แก่ มีเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ร่วมกันของคนในชุมชน มีการรวมตัวกันของคนในชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือสร้างหลักประกันให้แก่คนในชุมชน

Tan (2017) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ถูกกำหนดไว้ในตำราเรียนของประเทศมาเลเซีย ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า คุณลักษณะหลักของความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในตำราเรียน คือ “ความรับผิดชอบ” ที่ผู้เรียนต้องมีต่อครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ ในการยอมรับและปฏิบัติตามกฎหมายหรือข้อตกลงร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และระบบโรงเรียนถูกรัฐบาลใช้เป็นกลไกเพื่อการขับเคลื่อนและกำหนดเป็นวาระทางสังคมและการเมือง และหนึ่งในเป้าหมายหลักของการศึกษาในโรงเรียน และคอยสนับสนุนผู้เรียนให้กลายเป็นพลเมืองดี สามารถมีส่วนร่วมและวางตนให้เหมาะสมกับบทบาททางสังคมต่อประเทศชาติ อย่างไรก็ตาม การให้ความหมายของ “พลเมืองดี” ในแต่ละประเทศมักมีขอบเขตกว้าง ทั้งนี้ค่านิยมของการเป็นพลเมืองดี คือปัจจัยหลักสำคัญในการทำความเข้าใจต่อการกำหนดความหมายของคำว่า พลเมืองดี ที่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ ค่านิยม ถือเป็นทั้งหลักการและการโน้มน้าวขั้นพื้นฐาน ซึ่งนำมาปฏิบัติจนเป็นพื้นฐานจนกลายเป็นพฤติกรรมซึ่งเป็นมาตรฐานผ่านการปฏิบัติร่วมกันและถูกกำหนดคุณค่าจากผู้ปฏิบัติว่าเป็นสิ่งที่ดีและพึงกระทำตาม ผู้เรียนถือเป็นบุคคลหนึ่งที่เชื่อว่าต้องปลูกฝังค่านิยมของการรับผิดชอบต่อที่จะนำไปสู่การเป็นพลเมืองดี เพราะต้องเชื่อฟังและเคารพกฎหมาย รวมถึงต้องยอมรับนโยบายที่รัฐกำหนดขึ้น หรืออาจปลูกฝังค่านิยมให้นักเรียน

ตั้งข้อสงสัยต่อความยุติธรรมและตรวจสอบสถานภาพของตนในสังคม ซึ่งทั้ง 2 อย่างอาจถูกนำมา กำหนดเป็นความหมายของพลเมืองดี จะเห็นได้ว่าการกำหนดคุณลักษณะของทั้ง 2 อย่างมีความ แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามในทุกประเทศมักใช้อุดมการณ์ทางการเมืองที่ชัดเจนหรืออุดมคติ ของตนถ่ายทอดผ่านการให้การศึกษาสู่ประชาชนเพื่อให้เป็นพลเมืองดี ดังนั้นการศึกษานับเป็น เครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ความเป็นชาติ ที่ถือเป็นนโยบายสำคัญ ที่รัฐบาลกำหนด จะเห็นได้ว่าเป้าหมายเหล่านี้ถูกบรรจุลงในหลักสูตรการศึกษาที่โรงเรียนต้อง พัฒนาและเตรียมความพร้อมเพื่อให้ผู้เรียนแสดงบทบาท-หน้าที่ของตนต่อชาติได้อย่างถูกต้อง ตามนิยามของพลเมืองดี

Robinson (2015) ได้ศึกษาเรื่อง การให้ความหมายความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษา ภูมิศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษ โดยกำหนดความหมายความเป็นพลเมืองดีผ่านคำ ว่า เยาวชนสิ่งแวดล้อม (Environmental Citizenship) ที่หมายถึง นักศึกษาที่มีแนวทางปฏิบัติตน ที่แสดงถึงความรับผิดชอบและคำนึงถึงการกระทำที่เป็นคุณประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมรอบ มหาวิทยาลัยเพื่อให้นำไปสู่สังคมที่ยั่งยืน การให้ความหมายพลเมืองดีผ่านแนวคิดทางสิ่งแวดล้อม ในระดับอุดมศึกษา เพราะการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีบทบาทต่อการผลิตความรู้เพื่อยกระดับ สังคมแบบยั่งยืนผ่านการฝึกทักษะแก่นักศึกษา ทั้งนี้เพราะในช่วงวัยของนักศึกษาจะมีความซาบซึ้ง และต้องการค้นหารูปแบบการดำเนินชีวิตที่มีผลต่อการก้าวผ่านไปสู่สังคมที่ยั่งยืนให้ประสบผลมาก ที่สุด ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังประสบการณ์เพื่อสร้างคุณลักษณะที่ดีและยั่งยืนให้แก่ นักศึกษาในระดับอุดมศึกษา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ ภูมิศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก” เป็นการศึกษาโดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักอธิบายเรื่องราวและประสบการณ์ต่างๆ มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การค้นหาประเด็นที่สำคัญในการกำหนดรูปแบบ กลยุทธ์การดำเนินโครงการ ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากการดำเนินโครงการ การวิเคราะห์ข้อมูล จะทำการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลเพื่อค้นหาคำตอบจากสิ่งที่ต้องการศึกษาและเชื่อมโยงข้อมูลในรูปแบบต่างๆ จนเกิดเป็นการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Approach) เป็นทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์วิทยา ผู้วิจัยได้วางโครงร่างและรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1 ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก

การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อทำสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) กับคณะทำงาน โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก จำนวน 6 คน ที่ปรึกษาโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก จำนวน 1 คน การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับพี่เลี้ยงโครงการเยาวชนจำนวน 4 คน และเยาวชนจำนวน 4 ทีม

2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การเก็บข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการทำวิจัย ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือวิจัยที่สำคัญเพื่อช่วยให้สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วน ถูกต้อง ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย

1. การรวบรวมข้อมูลเชิงลึกที่เพียงพอในการหาข้อสรุปในการวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะการ

วิจัยเชิงคุณภาพเป็นการสัมผัสกับผู้ให้ข้อมูลโดยตรง ดังนั้นเครื่องมือในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพที่สำคัญ คือ ตัวผู้วิจัย (ชาย โปธิสิตา, 2550)

2. ศึกษาคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นนักวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาค้นคว้า ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยเชิงคุณภาพ พร้อมการรับคำชี้แนะแนวทางจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

3. เครื่องมือที่ช่วยจดบันทึก คือ สมุด ปากกา สำหรับจดบันทึกที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ ซึ่งช่วยในการบันทึกคำพูดที่สำคัญ สภาพแวดล้อม บรรยากาศ บุคลิกภาพ และพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูล

4. เครื่องบันทึกเสียง เพื่อใช้บันทึกข้อมูลเสียงสัมภาษณ์จากการสนทนาระหว่างผู้วิจัยกับผู้สัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม และนำข้อมูลมาใช้ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. แนวคำถามในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้แนวคำถามปลายเปิด โดยผู้ให้ข้อมูลหลักตอบคำถามอย่างละเอียดเท่าที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการ โดยแนวคำถามที่ผู้วิจัยใช้ถาม คือ กระบวนการการออกแบบวิธีการดำเนินงานภายใต้การทำโครงการฯ เพื่อนำไปสู่รูปแบบการสร้างพลเมืองต้นรู้ การกำหนด กลยุทธ์การดำเนินงานที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนโครงการฯ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการ รวมไปถึงการให้ความหมายของการเป็นพลเมืองต้นรู้และการเปลี่ยนแปลงของเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฯ โดยแนวคำถามมีความครอบคลุมในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

1.1 การสัมภาษณ์ในระดับลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา โดยการสัมภาษณ์จะเป็นการเจาะลึกถึงคำตอบ เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลออกมาได้อย่างแม่นยำที่สุด

1.2 การสังเกตและจดบันทึก (Observation and Field-note)

2. ข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาดOCUMENT ANALYSIS) แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นการรวบรวมข้อมูลในช่วงระหว่างการเก็บข้อมูลเพื่อเป็นการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถนำมาเป็นแนวทางในการตั้งประเด็นคำถามและเก็บข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์การศึกษาและวิจัยในครั้งนี้

4 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation technique) (สุภางค์ จันทวานิช, 2533) โดยใช้วิธีการตรวจสอบ 3 วิธี คือ

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยตรงจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก การตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ แหล่งเวลา ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ แหล่งสถานที่ ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ แหล่งบุคคล ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการ เก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาพิจารณาร่วมกัน ทั้งการสังเกตพฤติกรรมควบคู่กับการสัมภาษณ์ พร้อมกับการศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบ เพื่อยืนยันว่าข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและถูกต้อง

3. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) โดยตรวจสอบว่าถ้ามีการใช้ทฤษฎีที่หลากหลายแล้ว ข้อมูลที่ได้มาจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ถ้าผู้วิจัยพบว่าไม่ว่าใช้ทฤษฎีใดมาใช้ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้น มีความถูกต้อง เทียบตรง และมีความน่าเชื่อถือ

5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ ภูมิศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก” ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพค้นหาคำตอบจากสิ่งที่ต้องการศึกษาและเชื่อมโยงข้อมูลในรูปแบบต่างๆ จนเกิดเป็นการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Approach) เป็นทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาโดยมีแนวความคิดหลักว่า การศึกษาเพื่อการเรียนรู้ทำความเข้าใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์และการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ จำเป็นที่ต้องเข้าใจในกระบวนการที่บุคคลได้สร้างความหมายในสิ่งต่าง ๆ ตามโลกทัศน์ของตนเอง จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสร้างมโนทัศน์หาความเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์ต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีของปรากฏการณ์ทางสังคมที่ต้องการหาคำอธิบาย หลักการโดยทั่วไปของการสร้างทฤษฎีฐานราก และข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่ได้มานั้นจะนำมาเสนอในรูปแบบของแบบแผน (พิทักษ์ ศิริวงศ์, 2547)

เมื่อผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเสร็จแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาแยกรายละเอียด แยกข้อมูลเป็นส่วนย่อยๆ คัดแยกข้อมูลออกเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ เพื่อความสะดวกในการ

นำข้อมูลไปใช้ พิมพ์ทမ်းภาพจากการจดบันทึก การถอดเทปทမ်းภาพ เพื่อนำข้อมูล
มาวิเคราะห์ เรียบเรียงเนื้อหาให้ตรงตามประเด็นจากการสัมภาษณ์ ทบทวนเนื้อด้านข้อมูล
แล้วนำมาอธิบายปรากฏการณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองตื่นรู้ ภูมิศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) โดยให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักอธิบายเรื่องราวและประสบการณ์ต่างๆ และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลจะทำการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลเพื่อค้นหาคำตอบจากสิ่งที่ต้องการศึกษาและเชื่อมโยงข้อมูลในรูปแบบต่างๆ จนเกิดเป็นการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Approach) ทำสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) และสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับคณะทำงาน โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก จำนวน 6 คน ที่ปรึกษาโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก จำนวน 1 คน พี่เลี้ยงโครงการเยาวชนและเยาวชน จำนวน 4 คน และเยาวชนจำนวน 4 ทีม โดยคำถามจะใช้ลักษณะคำถามที่ไม่มีโครงการ โดยผลการวิจัยที่ได้ศึกษา มีดังนี้

ส่วนที่ 1 รูปแบบการดำเนินงาน โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

ส่วนที่ 2 การสร้างกลยุทธ์การดำเนินงาน โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

1 รูปแบบการดำเนินงานโครงการ

รูปแบบการดำเนินงานโครงการ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก เริ่มต้นจากฐานคิด “การพัฒนาเยาวชนพลเมืองภาคตะวันตก” หากมองถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในภาคตะวันตกของประเทศไทยจะเห็นถึงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงจากต้นน้ำ ถึง ปลายน้ำ จึงเกิดคำถามว่า “แล้วคนในภูมิสังคมภาคตะวันตกจะรับมือกับกระแสการเปลี่ยนแปลงนี้อย่างไร” โดยเฉพาะช่องว่างระหว่างวัยที่กำลังเพิ่มมากขึ้นในทุกขณะ และการเติบโตของเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ จะสามารถก้าวเข้ามาทดแทนคนรุ่นเก่าที่กำลังจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุได้มากเพียงใด เป็นคำถามท้าทายที่คนในภาคตะวันตกต้องค้นหาคำตอบ

โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ประกอบด้วยกลไกการทำงาน 5 กลไก คือ

1. กลไกทีมคณะทำงาน (Coaching) คือทีมงานเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสงคราม ที่ดำเนินการ โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ภาคใต้การสนับสนุนงบประมาณจากมูลนิธิสยามกัมมาจล และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ เป็นกลไกที่มีหน้าที่ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ การเติมความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนงาน การสร้างพี่เลี้ยงที่มาจากชุมชน ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ อบต. พัฒนาระบบฐานข้อมูลเครือข่ายเด็กและเยาวชนที่มีสำนักพลเมืองร่วมกับพี่เลี้ยงผ่านการเรียนรู้ ชุมชนท้องถิ่นเผยแพร่สู่สังคมเชิงกว้างเพื่อให้เกิดการสานเครือข่ายและขับเคลื่อนงานในระดับ ชุมชน จังหวัด และภูมิภาคตะวันตก กลไกทีมคณะทำงาน จะมีทีมประสานงานจากมูลนิธิสยามกัมมาจล กำกับ ดูแล ติดตาม และพัฒนาทักษะการขับเคลื่อนงานเด็กและเยาวชน

2. กลไกคณะทำงานจังหวัด เกิดจากการที่ทีมคณะทำงาน หาเครือข่ายคนทำงานเด็กและเยาวชน ทั้งเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น แกนนำชุมชน และครูอาจารย์ที่มีประสบการณ์ทำงาน กับเด็กและเยาวชน ในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคตะวันตก ได้แก่ สมุทรสงคราม ราชบุรี เพชรบุรี กาญจนบุรี การวางกลไกสร้างการรับรู้ การขับเคลื่อนงานติดตามหนุนเสริมเพื่อยกระดับการทำงาน เชิงระบบ อีกทั้งมีบทบาทหน้าที่การให้ข้อเสนอแนะตั้งแต่การพิจารณาโครงการ และให้มุมมองต่อการสร้างสำนักพลเมืองของเด็กและเยาวชนต่อกลไกทีมคณะทำงาน รวมถึงบูรณาการสร้างพี่เลี้ยงในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคตะวันตก

3. กลไกทีมพี่เลี้ยง เกิดจากการกลไกทีมคณะทำงาน ค้นหาเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น ครูอาจารย์ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ อบต. ที่สนใจการทำงานเด็กและเยาวชน มาพัฒนาสร้างพี่เลี้ยง ในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคตะวันตกให้มีทักษะการเป็นพี่เลี้ยง เพื่อการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมือง การเป็นพี่เลี้ยงโครงการต้องมีทักษะการฟัง การตั้งคำถาม การรับฟังความคิดเห็นของเยาวชนไม่ขัดเขี่ย ความคิด สามารถตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้เยาวชนได้คิด วิเคราะห์ และเชื่อมโยงสถานการณ์ได้ มีทักษะการบริหารจัดการโครงการ เข้าใจแนวคิดและเป้าหมายโครงการ สามารถออกแบบ กระบวนการและกิจกรรมได้อย่างเป็นระบบ มีทักษะการสังเกตการณ์เรียนรู้การเปลี่ยนแปลง ของเยาวชน สร้างแรงบันดาลใจแก่เยาวชนให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นพลเมือง การพัฒนาทักษะ ให้กับทีมพี่เลี้ยง จะมีกลไกทีมคณะทำงาน เป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนาทักษะต่างๆ ไปพร้อมกับการ ดำเนินโครงการของเยาวชน

4. กลไกทีมที่ปรึกษาโครงการ ที่ปรึกษาโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ ภูมิสังคมภาคตะวันตก เป็นอีก 1 กลไกที่สำคัญของการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ

ท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสงคราม ทั้งการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หรือการขับเคลื่อนงานโครงการพลังเด็กและเยาวชนทีมที่ปรึกษาของโครงการจะช่วยในการให้ข้อเสนอแนะ รูปแบบแนวทางการดำเนินงาน และมุมมองการดำเนินงาน รวมถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น กลไกที่ปรึกษาโครงการนั้นจะเข้ามามีบทบาทเป็นครั้งคราวกับการดำเนินงานโครงการพลังเด็กและเยาวชน

5. กลไกเด็กและเยาวชน เกิดจากโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิภาคตะวันตก ที่ขับเคลื่อนโครงการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2558 มีเยาวชนเข้าร่วมจำนวน 3 รุ่น กว่า 60 โครงการเยาวชนที่ผ่านการเข้าร่วมโครงการจะถูกพัฒนาให้เรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นและสิทธิหน้าที่ความเป็นพลเมือง เพื่อให้เยาวชนเป็นผู้นำที่มีจิตสาธารณะ พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

ฐานคิดการพัฒนาเยาวชนพลเมืองภาคตะวันตก คือการพัฒนาให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนผ่านเรื่องราวท้องถิ่น เกิดเป็นผู้นำที่มีจิตสาธารณะ และได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ (ชิษณุวัฒน์ มณีศรีขำ, 2561)

การสร้างกลไกการทำงานที่ขับเคลื่อนงานเด็กและเยาวชน เริ่มจากการประชุมทีมคณะทำงานอย่างต่อเนื่องและใช้วิธีการสรุปทเรียนจากการทำงาน มาปรับใช้ให้เข้าใจแนวคิดที่ว่า เยาวชนมีศักยภาพสามารถพัฒนาได้ด้วยการเปิดโอกาสให้เรียนรู้จากการลงมือทำและใช้กระบวนการเข้าไปหนุนเสริมการทำงานของเยาวชน เมื่อคณะทำงานเข้าใจแนวคิดในการกระบวนการทำงาน ขั้นตอนต่อไปคือการสร้างกลไกการทำงาน จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายการทำงานเยาวชนต่างๆ ที่มีทั้งประสบการณ์ แนวคิด มุมมองในการทำงานด้านเด็กและเยาวชน เพื่อให้กลไกสามารถขับเคลื่อนได้ (คำรณ นิ่มอนงค์, 2561)

การสร้างภาคีเครือข่ายการทำงานนั้นเป็นหน้าที่ของคณะทำงานที่ต้องหาเครือข่าย และที่ปรึกษาในการทำงานด้านเด็กและเยาวชน ประกอบไปด้วยเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ทำงานด้านเด็ก ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้คำปรึกษาของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสงคราม รวมถึงผู้นำชุมชนคุณครูในพื้นที่ภาคตะวันตก (เฉลิมพล อิ่มเกียรติ, 2561)

คณะทำงานโครงการ (2561) การดำเนินงานของโครงการนั้นนอกจากจะมีกลไกการทำงานแล้ว การขับเคลื่อน โครงการของคณะทำงานจะต้องพัฒนาพี่เลี้ยงในพื้นที่ในการหนุนเสริมการติดตามการดำเนินงานของเยาวชน โดยให้พี่เลี้ยงมีทักษะในการหนุนเสริมเยาวชน ดังนี้

1. มีทักษะในการฟัง การตั้งคำถาม
2. มีวิธีการในการสร้างแรงบันดาลใจ
3. สามารถวิเคราะห์พัฒนาการเรียนรู้ของเยาวชน
4. สามารถเติมความรู้ให้เยาวชน
5. มีทักษะการบริหารจัดการโครงการ
6. สามารถสื่อสารและสร้างความเข้าใจ
7. สามารถจัดเวทีหรือกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้
8. สามารถชวนเยาวชนสรุปและถอดบทเรียนจากการทำโครงการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพนั้นต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. รู้จักชุมชนถิ่นเกิด เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของชุมชน
  2. รู้จักตนเอง เห็นศักยภาพในการทำงาน มีเป้าหมาย มีความรับผิดชอบ
  3. การทำงานเป็นทีม มีความเป็นผู้นำ รับฟังผู้อื่น วางแผนการทำงานร่วมกัน
รู้หน้าที่
  4. มีทักษะการสื่อสาร สามารถสร้างสรรค์ผลงานออกมาได้หลากหลายรูปแบบ
  5. คิดวิเคราะห์ คิดเชื่อมโยง โดยใช้เครื่องมือต่างๆ ในการลงชุมชน
  6. มีสำนึกพลเมือง รู้หน้าที่ มีใจอยากทำโครงการ มีความรู้ มีทักษะที่จะทำเพื่อ
ชุมชน เคารพตัวเอง เคารพสังคม ลงมือทำโครงการตามศักยภาพของตนเอง
- การค้นหาพี่เลี้ยงในพื้นที่ได้ดำเนินการไปพร้อมกับการเปิดรับสมัครเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการ โดยมีกำหนดว่า 1 โครงการจะต้องประกอบด้วย เยาวชน 5 คน และพี่เลี้ยง 1 คน

ส่วนการออกแบบกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนนั้น แบ่งออกเป็น 6 กิจกรรม คือ

1. กิจกรรมเวทีนับ 1 สร้างสำนึกปลูกพลเมืองภาคตะวันตก เป็นกิจกรรมที่ให้เยาวชนเข้าร่วมเพื่อสร้างการเรียนรู้เรื่องความเป็นพลเมือง ภูมิภาคตะวันตก วิเคราะห์ฐานทุนชุมชน รูปแบบกิจกรรมเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่สนุกสนานเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ เมื่อกลับไปต้องการทำอะไรเพื่อชุมชน กล่าวคือ เมื่อเยาวชนและพี่เลี้ยงได้เข้าร่วมกิจกรรมนี้จะได้เรียนรู้โจทย์ในชุมชน ค้นหาปัญหาในชุมชน วิเคราะห์สภาพปัญหา เลือกโจทย์ที่เหมาะสมกับตัวเอง และบทบาทของพี่เลี้ยงชุมชน เมื่อจบกิจกรรมเวทีนับ 1 เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการยอมรับความคิดเห็น

ท่ามกลางความหลากหลายทางด้านความคิดและกลับไปตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ หากมีความสนใจเยาวชนเหล่านั้นจะต้องเข้ากิจกรรมเวทีนี้ 2 ต่อไป

2. กิจกรรมเวทีนี้ 2 ยั่วให้คิดดูให้ทำ เป็นกิจกรรมที่เติมทักษะการบริหารจัดการโครงการ (Project Management) เขียนโครงการ โดยใช้หลักคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นพื้นฐานออกแบบกิจกรรม กล่าวคือ หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ 1 เยาวชนได้เรียนรู้เรื่องความเป็นพลเมือง ภูมิวิเศษภาคตะวันตก และค้นหาปัญหาในชุมชนที่น้องๆ สนใจ กิจกรรมเวทีนี้ต่อไป จะต้องขอให้ประเด็นที่เยาวชนสนใจถูกสร้างออกมาเป็นโครงการของเยาวชนเอง โดยใช้วิธีการเขียนโครงการ ขั้นตอน สร้างความชัดเจนของโครงการ ความเป็นไปได้ในการทำโครงการผ่านศักยภาพของเยาวชน และงบประมาณที่จำกัด ในกระบวนการนี้มีทีมคณะทำงานหนุนเสริมแนวทางการเขียนโครงการที่เหมาะสมให้กับเยาวชน โดยให้เยาวชนได้วิเคราะห์ทุนชุมชนเป้าหมาย เมื่อเห็นต้นทุนชุมชนแล้วจะได้ประเด็นที่น่าสนใจที่ให้เยาวชนเลือก จากนั้นจึงเริ่มเขียนหลักการเหตุผลวัตถุประสงค์การทำงาน และแผนขั้นตอนการทำงาน ตามหลักการเขียนโครงการ

3. กิจกรรมเวทีนี้ 3 หยั่งรากพลเมือง หลังจากที่ยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมเวทีนี้ 2 และกลับไปเขียนโครงการของตนเองเสร็จเรียบร้อย กิจกรรมต่อไปเป็นกิจกรรมสร้างเป้าหมายการทำโครงการ แต่ละโครงการต้องนำเสนอโครงการกับคณะกรรมการ ดำเนินการอนุมัติทำสัญญาการจัดทำโครงการ เอกสารการเงินโครงการอย่างถูกต้อง และมีกิจกรรมการปลูกพลังเยาวชนให้มีพลังกลับไปดำเนินโครงการด้วยกิจกรรมที่สร้างแรงบันดาลใจการทำงานร่วมกัน เช่น กิจกรรมการปลูกป่าชายเลน กิจกรรมจิตอาสาทำความสะอาด หลังจากจบกิจกรรมเวทีนี้ 3 เยาวชนแต่ละทีมเริ่มดำเนินการทำโครงการตามแผนงาน โครงการ กลไกการติดตามความคืบหน้าและกระตุ้นการทำงานโครงการของเยาวชน มีกลไกทีมคณะทำงาน และกลไกพี่เลี้ยง ลงพื้นที่ติดตามโครงการของเยาวชน เพื่อกระตุ้นการดำเนินโครงการ และสรุปบทเรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าของความเป็นพลเมืองผ่านการทำโครงการ

4. กิจกรรมเวทีนี้ 4 Check Point พลเมือง หลังจากที่ยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนนี้ 3 แล้ว เมื่อเริ่มดำเนินโครงการไปได้ระยะหนึ่ง ต้องเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนนี้ 4 เวทีกิจกรรมสรุปบทเรียนครึ่งทาง เป็นกิจกรรมกระตุ้นการดำเนินงานของเยาวชน ควบคู่กับการสรุปบทเรียนระหว่างการดำเนินงานโครงการ และต่อยอดความหมายเรื่อง “พลเมือง” ผ่านการสะท้อนการจัดทำสื่อในโครงการ เยาวชนจะต้องนำเสนอความคืบหน้าการทำโครงการผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆ ผลจากการจัดกิจกรรมเวทีนี้ 4 คือ เกิดความสัมพันธ์ในเครือข่ายเยาวชนระหว่างรุ่นพี่ รุ่นน้อง และได้นำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนกันทำให้เกิดความคิดใหม่ๆ ในการดำเนินโครงการ หลังจากจบกิจกรรมเวทีนี้ 4 กลไกพี่เลี้ยง ลงพื้นที่ติดตามโครงการของเยาวชน เพื่อกระตุ้นการดำเนินโครงการ เสริมสร้าง

ทักษะเครื่องมือการเก็บข้อมูลชุมชนตามหลักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เช่น แผนที่เดินดิน ประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นต้น เพื่อให้เกิดความสะดวกในการทำงานร่วมกับชุมชนและยังเป็นวิธีการที่ทำให้เห็นศักยภาพของชุมชนในด้านต่าง สรุปบทเรียน และหนุนเสริมคุณค่าของความเป็นพลเมืองจากการทำโครงการ

5. กิจกรรมเวทีนับ 5 Citizen Network เมื่อเยาวชนได้ทำกิจกรรมในโครงการเสร็จแล้ว กิจกรรมเวทีนับ 5 เป็นกิจกรรมที่เยาวชนต้องมานำเสนอสรุปผลการดำเนินโครงการ ผลจากการดำเนินโครงการของเยาวชนมีทั้งสำเร็จตามเป้าหมายโครงการ และไม่สำเร็จตามเป้าหมาย สิ่งสำคัญของการนำเสนอและการถอดบทเรียนจากการทำโครงการนั้น ถูกลำมาสร้างเป็นองค์ความรู้ เชื่อมโยงให้เห็นคุณค่าของการเป็นพลเมือง ทักษะการทำงานร่วมกันของเยาวชนจะเป็นประสบการณ์ในการใช้ชีวิตในสังคม อีกทั้งยังมีกิจกรรม เดิมทักษะการคิดเชิงระบบ (system thinking) และสร้างความสัมพันธ์ฐานเครือข่ายเด็กและเยาวชนภาคตะวันตก

6. กิจกรรมมหกรรมเด็กและเยาวชนภาคตะวันตก เป็นกิจกรรมสร้างกลไกการจัดการเรียนรู้ระหว่างผู้ใหญ่และเด็กเชื่อมโยงสู่การดูแลคนทุกช่วงวัยในชุมชน นำเสนอผลเยาวชน ภายใต้โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก และเพื่อเปิดพื้นที่ให้กับเด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ตลอดระยะเวลา 1 ปี ที่กลุ่มเยาวชนได้มีโอกาสเรียนรู้เครื่องมือกระบวนการในการวิเคราะห์ต้นทุน สถานการณ์ชุมชน การออกแบบโครงการพัฒนาชุมชนผ่านการลงมือทำโครงการจริง กิจกรรมมหกรรมพลังเด็กและเยาวชนภาคตะวันตก จึงเป็นพื้นที่ให้เยาวชนในโครงการได้มีโอกาสได้นำเสนอและถ่ายทอดแนวคิดที่จะแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนของตนเอง รวมทั้งจัดการความรู้จากประสบการณ์และบทเรียนจากการทำโครงการที่นำไปสู่เส้นทางความเป็นพลเมืองต้นรู้ เพื่อสื่อสารต่อสาธารณชน

และการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในการดำเนินโครงการนั้น กระบวนการพัฒนาเยาวชนภายใต้โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก จะต้องออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย 4 ช่วงวัย ดังนี้

1. ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ต้องพัฒนาทักษะด้านการพูด การฟัง การทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี ความสามารถคิด วิเคราะห์ แยกแยะ รู้เท่าทัน และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสังคมโลก ด้วยการให้เด็กได้ลงไปเรียนรู้สัมผัส และลงมือทำกิจกรรมจริงร่วมกับคนในชุมชน การออกแบบการเรียนรู้ต้องเป็นกิจกรรมที่สนุก แต่แฝงไว้ด้วยข้อคิด และเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้ทดลองและแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

2. ระดับอาชีวศึกษา ต้องตอบสนองต่อวิชาชีพที่เรียนอยู่เพื่อนำไปสู่การเป็นผู้ประกอบการมืออาชีพ ใช้โจทย์โครงการเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงให้เยาวชนนำความรู้จากห้องเรียนไปทดลองใช้

ในชุมชน เพื่อให้เขามีมุมมองและทัศนคติที่กว้างขึ้น รู้เท่าทันสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ต้องเติมทักษะการพูด การฟัง การคิดวิเคราะห์ และการตั้งคำถาม เพื่อให้เขาชวนไปหาคำตอบกับสิ่งที่สนใจด้วยตนเอง หรือทำควบคู่ไปกับการลงมือปฏิบัติ และทดลองในวิทยาลัย การทำกิจกรรมกับเยาวชนกลุ่มนี้ต้องมีความเชื่อมั่นในศักยภาพและความสามารถของพวกเขา จากนั้นต้องขยับการเรียนรู้ที่ละขั้น ให้เรียนรู้จากการลงมือทำ และมีพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำอย่างสม่ำเสมอ

3. ระดับอุดมศึกษา เน้นการนำความรู้ในห้องเรียนลงไปเรียนรู้และถ่ายทอดร่วมกับคนในชุมชนเป็นระยะ เน้นไปที่การศึกษาและหาคำตอบร่วมกับชุมชน และต้องมีระยะเวลาที่นานพอ เพื่อให้ได้สัมผัสปัญหาาร่วมกับชุมชน การทำกิจกรรมนั้นเน้นการพูดคุย วิเคราะห์ข้อมูล และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ต้องให้อิสระให้เยาวชนได้ลงมือทำอย่างเต็มที่ ทั้งออกแบบวางแผนการทำกิจกรรมด้วยตนเอง ใช้โซเซียลมีเดียกระตุ้นการเรียนรู้ เพราะเยาวชนวัยนี้คุ้นเคยกับการทำหลายๆ อย่างในเวลาเดียวกัน ไม่ชอบทำอะไรซ้ำ กิจกรรมจึงต้องออกแบบใหม่อยู่เสมอ และชอบกระบวนการที่ตรง ชัดเจน ไม่ใช้เวลามาก

4. เด็กนอกสถานศึกษา เน้นไปที่การเรียนรู้จากการลงมือทำ เพื่อให้นำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน กิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ และต้องเป็นกิจกรรมที่ทำให้เข้าใจชุมชน จึงสามารถดึงคุณเด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้ได้ กระบวนการเรียนรู้ต้องมีความยืดหยุ่นและปรับได้ตามสถานการณ์ เป็นกิจกรรมที่ได้ลงมือทำจริง และสามารถเห็นผลลัพธ์ที่เอื้อต่อการใช้ชีวิตประจำวัน

จะเห็นได้ว่ารูปแบบการดำเนินงาน โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก เริ่มต้นจากการสร้างกลไกการทำงาน 5 กลไก หลังจากนั้นมีการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน 6 กิจกรรม โดยเยาวชนและพี่เลี้ยงจะต้องเข้ากิจกรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้การเป็นพลเมืองผ่านการทำโครงการ โดยกิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรมจะมีการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับเยาวชนแต่ละช่วงวัย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้

2 การสร้างกลยุทธการดำเนินงานโครงการ

กลยุทธ์การดำเนินงาน โครงการได้สร้างหลักคิดในการทำโครงการ “ต้องเรียนรู้ชุมชนร่วมมือกับคนในชุมชน และกลับมาสรุปบทเรียนจากการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง” หลักคิดดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่จะตอบได้ว่าโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตกสามารถสร้างเยาวชนต้นน้ำได้จริง อีกทั้งกระบวนการติดตามการดำเนินงานของเยาวชนในโครงการผ่านกลไกพี่เลี้ยง และกลไกทีมคณะทำงาน โดยใช้วิธีการสรุปบทเรียนหลังทำกิจกรรม พบว่า

คุณลักษณะของเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการมีความรู้จักชุมชนบ้านเกิดของตนเอง เข้าใจและเห็นสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนเนื่องจากเยาวชนได้ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลในชุมชนด้วยตนเอง อีกทั้งการทำงานผ่านโครงการทำให้เยาวชนแต่ละคนได้เห็นศักยภาพของตนเอง ได้วางแผนการทำงานร่วมกัน แก้ไขปัญหาพร้อมกัน

การทำกิจกรรมผ่านการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่น ถอดบทเรียนจากการทำกิจกรรมในทุกๆ ครั้ง และมีพี่เลี้ยงและทีมคณะทำงานคอยเชื่อมโยงคุณค่าของความเป็นพลเมืองทำให้เยาวชนมีความภาคภูมิใจและมีกำลังใจในการแก้ไขปัญหาชุมชนตามศักยภาพที่พวกเขามีอยู่ (คำรณ นิ่มอนงค์, 2561)

การสรุปบทเรียนการทำงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากจะทำให้เยาวชนได้ทบทวนตนเอง และนำไปสู่การวางแผนการทำงานครั้งต่อไป การเสริมสร้างพลังในการทำงานร่วมกัน (Empowerment) พี่เลี้ยงและคณะทำงานต้องเสริมพลังใจในการทำงานของเยาวชน สร้างความเชื่อมั่นให้กับเยาวชนในคุณค่าของความเป็นพลเมือง นอกจากนี้ยังมีการสรุปบทเรียนกระบวนการดำเนินงานของทีมคณะทำงาน ร่วมกับทีมมูลนิธิสยามกัมมาจล ทั้งในช่วงต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ตลอดจนการสรุปบทเรียนร่วมกับพี่เลี้ยง เพื่อนำมาปรับกระบวนการระหว่างการดำเนินงานอย่างสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ให้การขับเคลื่อนงานเด็ก และเยาวชนมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น (พวงทอง เม็งเกร็ด, 2561)

การสรุปบทเรียนจะเสริมสร้างกระบวนการคิดวิเคราะห์ ทำให้มีความชัดเจนกับการดำเนินโครงการ และสามารถแลกเปลี่ยนบทเรียนกระบวนการในแต่ละขั้นตอนได้ ช่วยให้เกิดการสังเคราะห์ความรู้จากการทำโครงการ เยาวชนจะเป็นพลเมืองได้นั้นพวกเขาจะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความเข้าใจในสิ่งที่ทำ รู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เราจะรู้ได้อย่างไรว่าพวกเขามีสิ่งเหล่านี้หรือไม่ หากเราไม่ถอดบทเรียนจากพวกเขา (ทองคำ เจือไทย, 2561)

ผมเข้าร่วมโครงการในปี 2558 โครงการศึกษาระบบบริหารจัดการน้ำ ที่ในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี ตอนนั้นผมได้รับการพัฒนาจากทีมคณะทำงานให้เป็นพี่เลี้ยงโครงการทีมของน้องๆ รุ่นหลัง การทำโครงการในช่วงแรกไม่เห็นว่าการนี้จะสำเร็จได้อย่างไร แต่พอได้

เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ และนำความรู้ต่างๆ จากการเข้าร่วมโครงการไปปรับใช้ในการทำโครงการ ถอดบทเรียนการทำงาน ทำให้ผมมีมุมมองในการรักษาทรัพยากรน้ำในมหาวิทยาลัยมากขึ้น ผมและเพื่อนก็มีความรับผิดชอบในการทำงาน รู้สึกภูมิใจในตัวเองมากที่เป็นส่วนหนึ่งในการรักษาทรัพยากรน้ำ ผลตอบรับของโครงการทำห้มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญกับการรักษาทรัพยากรน้ำมากขึ้น (วิกรม นันทวิโรจน์, 2561)

หนูเข้าร่วมโครงการในปีที่ 3 ทำโครงการ เรื่อง ขับขี่ปลอดภัย ใส่ใจชาวศิลปากร เนื่องจากจักรยานเป็นพาหนะหลักที่นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเลือกใช้สัญจร แต่การที่ต้องปั่นจักรยานบนถนนที่มีทั้งรถหลากหลายชนิด บวกกับพฤติกรรมรถจักรยานที่ไม่ถูกต้อง ทำให้เกิด “จุดเสี่ยง” และ “จุดเสียว” แนวคิดการรณรงค์ให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเห็นความสำคัญของการขับขี่ที่ถูกต้อง ปลอดภัย รวมถึงความรู้เกี่ยวกับป้ายสัญญาณจราจร และจุดเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุที่ควรระวัง ในเวลาว่างๆ หลังเลิกเรียนเก็บข้อมูลการสัญจรในมหาวิทยาลัย แล้วนำข้อมูลมารวบรวมวาดเป็นแผนที่แสดงจุดเสี่ยง จากการเข้าร่วมโครงการและการถอดบทเรียน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตัวเอง รู้จักแบ่งเวลา มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับ กล้าแสดงออก รู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์จุดเสี่ยงในมหาวิทยาลัย ข้อมูลต่างๆ อย่างน้อยก็เป็นประโยชน์ต่อตัวเราเองให้มีความระมัดระวังในการขับขี่จักรยานในมหาวิทยาลัยที่ปลอดภัยมากขึ้น (เพียงอัมพร เลิศเผ่าปัญญา, 2561)

พี่เลี้ยงมีหน้าที่ในการกระตุ้นให้เยาวชนทำกิจกรรม อำนวยความสะดวกเรื่องรถ อาหาร ประสานงานกับผู้ใหญ่ในชุมชนเพื่อให้เยาวชนได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลได้ง่ายขึ้น หลังจากเสร็จกิจกรรมลงพื้นที่ เยาวชนจะต้องประชุมถอดบทเรียนและสรุปบทเรียนจากสิ่งที่ทำ พี่เลี้ยงสรุปเชื่อมโยงถึงประโยชน์ที่เราได้ลงพื้นที่ และวางแผนการทำงานที่ (เฉลิมพล ช้างเผือก, 2561)

จะเห็นได้ว่ากลยุทธ์การดำเนินงาน โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก สร้างกลยุทธ์การดำเนินโครงการ คือ ดำเนินโครงการจากการเรียนรู้ชุมชน ร่วมมือกับคนในชุมชน และกลับมาสรุปบทเรียนจากการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง กระบวนการติดตามการดำเนินงานของเยาวชนในโครงการผ่านกลไกพี่เลี้ยง และกลไกทีมคณะทำงาน ใช้วิธีการสรุปบทเรียนหลังทำกิจกรรม องค์กรความรู้ต่างๆ ถูกสรุปออกมาและเชื่อมโยงให้เห็นถึงคุณค่าของความรู้

เป็นพลเมือง พี่เลี้ยงและกลไกทีมคณะทำงาน จะต้องใช้ทักษะการฟัง การตั้งคำถาม และการรับฟัง ความคิดเห็นของเยาวชน กระตุ้นให้เยาวชนได้คิด วิเคราะห์ และเชื่อมโยงสถานการณ์ เสริมสร้างพลังในการทำงานร่วมกัน (Empowerment) วางแผนปรับปรุงให้การดำเนินงานครั้งต่อไปให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ทั้งเรื่องของการจัดกระบวนการ การสรุปผลการดำเนินงาน การสรุปบทเรียน จะเสริมสร้างกระบวนการคิดวิเคราะห์ ทำให้มีความชัดเจนกับการดำเนินโครงการ และสามารถแลกเปลี่ยนบทเรียนกระบวนการในแต่ละขั้นตอนได้ ช่วยให้เกิดการสังเคราะห์ความรู้และช่วยให้การ จัดกระบวนการแต่ละขั้นตอนมีประสิทธิภาพ อีกทั้งคณะทำงานสามารถนำข้อมูลจากการถอดบทเรียนมาวิเคราะห์ทำให้เห็นปัจจัย เงื่อนไข และข้อจำกัดกับการดำเนินงานโครงการทั้งในระดับ เด็กและเยาวชน การหนุนเสริมของพี่เลี้ยง ตลอดจนกลไกการดำเนินงานและการบริหารจัดการโครงการ

3 ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานโครงการ

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคม ภาคตะวันตก พบว่า มี 2 ปัญหา คือ ปัญหากลไกพี่เลี้ยงและทีมคณะทำงาน และปัญหาช่องว่างต่างวัยของเยาวชน

1. ปัญหากลไกพี่เลี้ยงและทีมคณะทำงาน

จากการดำเนินงานพบว่าพี่เลี้ยงบางคนยังไม่มีความเข้าใจบทบาทของตนเองในการกำกับ ติดตามเยาวชน บางคนมีรูปแบบการติดตามที่ครอบงำความคิดของเยาวชน พี่เลี้ยงที่ดีต้องไม่ครอบงำความคิดของเยาวชน สามารถชี้แนะการทำโครงการได้และต้องไม่ชี้นำให้เยาวชนทำตาม ในสิ่งที่พี่เลี้ยงคิด สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เยาวชนได้คิดและตัดสินใจเอง

ปัญหาการกำกับติดตามเยาวชนของพี่เลี้ยงและทีมคณะทำงาน ไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้เยาวชนเกิดความสับสนในการทำโครงการ ความชัดเจนในแนวคิดหลักการใน ประเด็นที่เยาวชนอยากทำไม่ตรงกันทำให้มีปัญหาในการเชื่อมโยงข้อมูลกับชุมชนที่เยาวชนเลือก ทำ พี่เลี้ยงบางคนยังไม่สามารถดึงประเด็นให้มีความคมชัดและลึกซึ้งพอที่จะนำไปสู่ความเป็น พลเมือง

การเป็นพี่เลี้ยงเยาวชนนั้นต้องมีความชัดเจน และต้องรู้ว่าพวกเขาอยากทำอะไร กิจกรรมประชุมวางแผนการทำงานของเยาวชน บางครั้งพี่เลี้ยงเข้าร่วมการประชุมวางแผน และปล่อยให้เยาวชนได้พูดคุยและตัดสินใจการทำงานด้วยตนเอง แต่การกำกับติดตามบางครั้งไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกับทีม คณะทำงานโครงการที่มีมุมมองที่เจาะลึก ทำให้พี่เลี้ยงต้องมีทักษะการเรียนรู้ และมีมุมมองในการหนุนเสริมเยาวชนให้มากขึ้น (สำราญ พลอยประดับ, 2561)

ปัญหาของการทำโครงการคือความสับสนระหว่างพี่เลี้ยงกับทีม
คณะทำงาน บางกิจกรรมได้มีการวางแผนและพูดคุยกับพี่เลี้ยงเรียบร้อยแล้ว
ก่อนถึงวันที่จะต้องดำเนินกิจกรรม ทีมคณะทำงานติดต่อประสานงานสอบถาม
รูปแบบรายละเอียดกิจกรรมที่ และได้มีการแนะนำปรับรูปแบบกิจกรรมทำให้
เกิดความสับสน (วิภาพร พรหมเกตุ, 2561)

2. ปัญหาช่องว่างต่างวัยของเยาวชน

ความหลากหลายของเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการมีพื้นฐานและทักษะการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน
ความเข้าใจในระบบภูมินิเวศภาคตะวันตกมีความแตกต่างกัน กระบวนการออกแบบการเรียนรู้
จึงมีความแตกต่างกันตามความเหมาะสมของเยาวชนในแต่ละช่วงวัย แต่การเรียนรู้ในแต่ละ
กิจกรรมจำเป็นต้องให้เยาวชนทุกช่วงวัยได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ทีมคณะทำงานจะต้อง
ออกแบบกิจกรรมที่มีความเหมาะสมให้มากที่สุด

รู้สึกสนุกที่ได้ทำกิจกรรม เล่นเกม แต่บางกิจกรรมหนูก็ทำไม่ได้เพราะ
หนูไม่รู้ว่าต้องทำอะไร ก็ต้องให้พี่ๆ ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันช่วยทำกิจกรรม
(นวรรตน์ เมษยะ, 2561)

กิจกรรมบางกิจกรรมต้องใช้ความคิด วิเคราะห์ รุ่นน้องบางคนไม่
สามารถทำได้ กิจกรรมละลายพฤติกรรมหากใช้เวลาเกินไปก็ทำให้รู้สึกเบื่อ
(อภิขญา บุญคำชู, 2561)

จะเห็นได้ว่าปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน โครงการ คือ ปัญหาการไปพี่เลี้ยงและทีม
คณะทำงาน และปัญหาช่องว่างต่างวัยของเยาวชน ทีมคณะทำงานและพี่เลี้ยงบางคนยังขาดความ
เข้าใจในบทบาท ขาดความชัดเจนในการหนุนเสริมโครงการของเยาวชน เกิดการครอบงำ
ทางความคิดของเยาวชนที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน อีกทั้งความหลากหลายในช่วง
วัยของเยาวชนทำให้การทำกิจกรรมบางกิจกรรมไม่สามารถตอบสนองต่อการเรียนรู้ของเยาวชน
ทุกคนได้ กระบวนการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัยจึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้
สู่การพัฒนาการเป็นพลเมือง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ ภูมิศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ ปัญหาและอุปสรรคการสร้างพลเมืองต้นรู้ ภูมิศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

ผลการวิจัย เรื่อง รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ ภูมิศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชน เพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก พบว่ารูปแบบการสร้างพลเมืองต้นรู้ ภูมิศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ประกอบด้วย

รูปแบบการสร้างกลไกการดำเนินงาน 5 ระดับ ดังนี้

1. กลไกทีมคณะทำงาน (Coaching) คือทีมงานเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสงคราม ที่ดำเนินการ โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก เป็นกลไกที่มีหน้าที่ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ การเติมความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนงาน การสร้างพี่เลี้ยงในพื้นที่ พัฒนาระบบฐานข้อมูลเครือข่ายเด็กและเยาวชน

2. กลไกคณะทำงานจังหวัด คือเครือข่ายคนทำงานเด็กและเยาวชน ที่มาจากเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น แกนนำชุมชน และครูอาจารย์ที่มีประสบการณ์ทำงานกับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคตะวันตก ได้แก่ สมุทรสงคราม ราชบุรี เพชรบุรี กาญจนบุรี มีบทบาทหน้าที่การให้ข้อเสนอแนะตั้งแต่การพิจารณาโครงการ และให้มุมมองต่อการสร้างสำนักความเป็นพลเมืองของเด็กและเยาวชนต่อกลไกทีมคณะทำงาน รวมถึงบูรณาการสร้างพี่เลี้ยงในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคตะวันตก

3. กลไกทีมพี่เลี้ยง มาจากเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น ครูอาจารย์ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ อบต. ที่สนใจการทำงานเด็กและเยาวชน มาพัฒนาสร้างพี่เลี้ยงในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคตะวันตก ให้มีทักษะการเป็น Coach ที่มีทักษะการฟัง การตั้งคำถาม และการรับฟังความคิดเห็นของเยาวชน สามารถตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้เยาวชนได้คิด วิเคราะห์ เชื่อมโยงสถานการณ์ได้ สร้างแรงบันดาลใจแก่เยาวชนให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นพลเมือง

4. กลไกทีมที่ปรึกษาโครงการ ที่ปรึกษาโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก คือผู้ทรงคุณวุฒิในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น นักพัฒนา จะช่วยในการ

ให้ข้อเสนอแนะ รูปแบบ แนวทางการดำเนินงาน และมุมมองการดำเนินงาน รวมถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น

5. กลไกเด็กและเยาวชน เกิดจากโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิภาคตะวันตก ที่ขับเคลื่อน โครงการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2558 มีเยาวชนเข้าร่วมจำนวน 3 รุ่น กว่า 60 โครงการ เยาวชนที่ผ่านการเข้าร่วม โครงการจะถูกพัฒนาให้เรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นและสิทธิหน้าที่ความเป็นพลเมือง เพื่อให้เยาวชนเป็นผู้นำที่มีจิตสาธารณะ พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

กิจกรรมเวทีตามแผนงานในโครงการ ประกอบด้วย 6 กิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมเยาวชนนับ 1 สร้างสำนึกปลูกพลเมืองภาคตะวันตก มีเป้าหมายให้คณะทำงานมีส่วนร่วมในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตกเกิดสำนึกพลเมือง สร้างการเรียนรู้เรื่องความเป็นพลเมือง ภูมินิเวศน์ภาคตะวันตก วิเคราะห์ฐานทุนชุมชน

2. กิจกรรมเยาวชนนับ 2 ยั่วให้คิดยุให้ทำ เป้าหมายกิจกรรม คือ การนำเสนอผลการดำเนินงานโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตกจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง ค้นหาเครือข่ายเด็กและเยาวชนและพี่เลี้ยงที่สนใจเข้าร่วมดำเนิน โครงการ เดิมทักษะการบริหารจัดการโครงการ (Project Management) เขียน โครงการ ออกแบบกิจกรรม ขั้นตอน สร้างความชัดเจนของโครงการ ความเป็นไปได้ในการทำโครงการผ่านศักยภาพของเยาวชน และงบประมาณ

3. กิจกรรมเยาวชนนับ 3 หยั่งรากพลเมือง เป้าหมายกิจกรรม คือ เสริมแนวคิดเรื่องสำนึกพลเมือง เด็กและเยาวชนรู้และเข้าใจเชื่อมโยงภูมินิเวศน์ในตะวันตก และแนวคิดเรื่องการค้นหาทุนและสถานการณ์ปัญหาในชุมชน ผ่านการจัดทำแผนที่ชุมชนและผังผู้รู้ สร้างเป้าหมายในการทำโครงการ

4. กิจกรรมเยาวชนนับ 4 Check Point พลเมือง เป้าหมายกิจกรรม คือ กระตุ้นการดำเนินงานของเยาวชน ควบคู่กับการสรุปบทเรียนระหว่างการดำเนินงานโครงการ ตอกย้ำความหมายเรื่อง “พลเมือง” ผ่านการสะท้อนการจัดทำสื่อในโครงการ เป็นเวทีกิจกรรมสรุปบทเรียนครั้งทาง

5. กิจกรรมเยาวชนนับ 5 Citizen Network เป็นเวทีนำเสนอสรุปผลการดำเนินโครงการ และรับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ เสริมทักษะการคิดเชิงระบบ และกิจกรรมสานพลังเครือข่ายเยาวชน Active Citizen ภาคตะวันตก

6. กิจกรรมมหกรรมเด็กและเยาวชนภาคตะวันตก เป็นกิจกรรมสร้างกลไกการจัดการเรียนรู้ระหว่างผู้ใหญ่และเด็กเชื่อมโยงสู่การดูแลคนทุกช่วงวัยในชุมชน นำเสนอผลเยาวชน ภายใต

โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก และเพื่อเปิดพื้นที่ให้กับเด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

ทั้ง 6 กิจกรรม เป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง ผ่านการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นของตนเอง โดยผ่านกระบวนการต่างๆ ในกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมในการทำงาน พี่เลี้ยงในพื้นที่ และกลไกทีมคณะทำงาน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน และร่วมรับผลประโยชน์ สรุบบทเรียนและปรับกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง การดำเนินงาน โครงการของเยาวชน เยาวชนรุ่นพี่ที่เข้าร่วมโครงการในปีที่ 1 และปีที่ 2 บางคนถูกพัฒนาให้เป็นพี่เลี้ยงในการให้คำปรึกษาในการทำโครงการของรุ่นน้อง บทเรียนจากการเข้าร่วมโครงการถูกถ่ายทอดจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้องจนเกิดเป็นเครือข่ายเยาวชนภาคตะวันตก

การออกแบบการเรียนรู้ของกลไกพี่เลี้ยง และกลไกทีมคณะทำงาน ที่ต้องพัฒนาให้เด็กมีความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทั้งเรื่องการเรียน การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิต การออกแบบการเรียนรู้จะต้องเหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย 4 ช่วงวัยได้แก่

1. ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
2. ระดับอาชีวศึกษา
3. ระดับอุดมศึกษา
4. เด็กนอกสถานศึกษา

เยาวชนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เน้นกิจกรรมที่สนุก การออกแบบการเรียนรู้ของเยาวชนระดับนี้ ต้องพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาการทางสมองผ่านการทำกิจกรรมที่แฝงไปด้วยข้อคิด ให้เยาวชนได้ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเองและมีพี่เลี้ยงหรือคณะทำงานกำกับดูแล

เยาวชนระดับอาชีวศึกษา มีมุมมองเรื่องการประกอบวิชาชีพในสิ่งที่ตนเรียน กิจกรรมต้องตอบสนองต่อวิชาชีพที่เขาเรียนอยู่ การหาประเด็นหรือโจทย์โครงการที่จะทำนั้นจะต้องเชื่อมโยงให้เยาวชนนำความรู้จากห้องเรียนไปทดลองใช้จริง การทำกิจกรรมกับเยาวชนกลุ่มนี้ต้องมีความเชื่อมั่นในศักยภาพและความสามารถของเยาวชน

เยาวชนระดับอุดมศึกษา กิจกรรมต้องมีความหลากหลาย มีการทำงานที่มีความชัดเจน ใช้เวลาไม่มากจนเกินไป กิจกรรมในโครงการเน้นการนำความรู้ในห้องเรียนถ่ายทอดร่วมกับคนในชุมชน สามารถนำความรู้จากการเรียนมาประยุกต์ใช้ในโครงการ การสรุบบทเรียนเน้นการพูดคุยวิเคราะห์ข้อมูล และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

เยาวชนที่เป็นเด็กนอกสถานศึกษา กระบวนการเรียนรู้ต้องมีความยืดหยุ่นและปรับได้ตามสถานการณ์ เป็นกิจกรรมที่ได้ลงมือทำจริง และสามารถเห็นผลลัพธ์ที่เอื้อต่อการใช้ชีวิตประจำวัน

ของเยาวชน เน้นไปที่การเรียนรู้จากการลงมือทำ เพื่อให้นำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ กระบวนการเรียนรู้ต้องมีความยืดหยุ่นและปรับได้ตามสถานการณ์

การออกแบบการเรียนรู้ของทั้ง 4 ระดับ เน้นการสร้างความสัมพันธ์และจัดเวทีพูดคุยการประชุมแบบไม่เป็นทางการ ผ่อนคลาย สนุก และได้สาระ เริ่มต้นจากทำให้ทุกคนมีความพร้อมที่จะร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรับฟังอย่างเปิดใจ พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเอง เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยนพูดคุยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กล้าคิดกล้าแสดงออก นอกจากนั้นยังเน้นการทำความรู้จักและสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้การทำโครงการบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ ที่สำคัญ คือ ต้องสร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนอยากเข้าร่วมและกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ เช่น การแบ่งกลุ่มเด็กแต่ละระดับอายุ จะช่วยให้เด็กกล้าพูดกล้าแสดงออก ส่งเสริมภาวะผู้นำทางธรรมชาติที่เด็กสามารถจัดการร่วมกันได้เป็นอย่างดี และยังช่วยเสริมพลังการพูดคุย สร้างการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์การสร้างพลเมืองตื่นรู้

กลยุทธ์การสร้างพลเมืองตื่นรู้ พบว่า โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก สร้างหลักคิดในการทำโครงการ คือ ต้องดำเนินโครงการจากการเรียนรู้ชุมชน ร่วมมือกับคนในชุมชน และกลับมาสรุปบทเรียนจากการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการติดตามการดำเนินงานของเยาวชนในโครงการผ่านกลไกพี่เลี้ยง และกลไกทีมคณะทำงาน ใช้วิธีสรุปบทเรียนหลังทำกิจกรรม ทำให้มีความชัดเจนกับการดำเนินโครงการ องค์ความรู้ต่างๆ ถูกสรุปออกมาและเชื่อมโยงให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นพลเมือง พี่เลี้ยงและกลไกทีมคณะทำงาน ต้องใช้ทักษะการฟัง การตั้งคำถาม และการรับฟังความคิดเห็นของเยาวชน กระตุ้นให้เยาวชนได้คิด วิเคราะห์ และเชื่อมโยงสถานการณ์ เสริมสร้างพลังในการทำงานร่วมกัน (Empowerment) วางแผนปรับปรุงให้การดำเนินงานครั้งต่อไปมี ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น คณะทำงานสามารถนำข้อมูลจากการสรุปบทเรียนมาวิเคราะห์ปัจจัย เสี่ยง และข้อจำกัดกับการดำเนินงานโครงการทั้งในระดับเด็กและเยาวชน การหนุนเสริมของพี่เลี้ยง เพื่อนำมาปรับกระบวนการระหว่างการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ผลลัพธ์ของเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก พบว่าการให้เยาวชนได้เรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นผ่านการทำโครงการ ทำให้เยาวชนได้เห็นเรื่องราวและสถานการณ์ในชุมชน เมื่อเยาวชนได้ลงพื้นที่ทำกิจกรรมในโครงการของตนเอง เข้าร่วมกิจกรรมตามแผนงานในโครงการ และสรุปบทเรียนจากการทำงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้เยาวชนมีเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับตนเองที่มีการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การช่วยเหลือขยันในโรงเรียน การช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน กล้าที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง ลดเวลาเล่นเกม และจัดสรรเวลา

ไปทำประโยชน์ ทำงานสร้างรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีการทำงานเป็นทีม มีกระบวนการคิด วิเคราะห์ การวางแผนงาน สรุบบทเรียนก่อนและหลังทำกิจกรรมจนพัฒนาศักยภาพของทีมงานออกมาได้อย่างชัดเจน บางคนกล้าแสดงความคิดเห็น ลงมือทำ และต่อยอดงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งผลจากความตั้งใจดีทำให้สำนักพลเมืองขยายผลไปยังผู้ใหญ่ แก่นนำชุมชน และภาคีที่เกี่ยวข้องมาช่วยกันจัดการบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชนให้น่าอยู่เพิ่มขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานโครงการ

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานโครงการ คือ ปัญหากลไกที่เล็งและทีมคณะทำงาน และปัญหาช่องว่างต่างวัยของเยาวชน ทีมคณะทำงานและพี่เลี้ยงบางคนยังขาดความเข้าใจในบทบาท ขาดความชัดเจนในการหนุนเสริมโครงการของเยาวชน เกิดการครอบงำทางความคิดของเยาวชนที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน อีกทั้งความหลากหลายในช่วงวัยของเยาวชนทำให้การทำกิจกรรมบางกิจกรรมไม่สามารถตอบสนองต่อการเรียนรู้ของเยาวชนทุกคนได้

ข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากผลการศึกษา

จากการศึกษารูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ ภูมิศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชน เพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก เป็นการศึกษาเพื่อหาข้อสรุปจากปรากฏการณ์วิทยาเป็นกระบวนการเรียนรู้และทำความเข้าใจในการดำเนินของโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก อาจมีการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบและกลยุทธ์การดำเนินงานในพื้นที่อื่นๆ ตามสถานการณ์ทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต จากการศึกษาดังกล่าวความสำเร็จของการสร้างเยาวชนต้นรู้ ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎี ดังนี้

1. กลไกการดำเนินงาน ประกอบด้วย 4 กลไกย่อย ได้แก่

1.1 กลไกทีมคณะทำงาน เป็นทีมขับเคลื่อน โครงการ มีกลไกการติดตามของมูลนิธิสยามกัมมาจล กำหนดบทบาทหน้าที่และพัฒนาทักษะการทำงานเด็กและเยาวชน

1.2 กลไกคณะทำงานระดับจังหวัด และ 1.3 กลไกพี่เลี้ยง จะมีกลไกทีมคณะทำงานเข้ามาหนุนเสริมการทำงานเด็กและเยาวชน รับฟังความคิดเห็นของการทำงานเด็กและเยาวชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนารูปแบบการหนุนเสริมเยาวชนให้เป็นพลเมืองต้นรู้ ทั้งนี้กลไกทีมคณะทำงาน

1.4 กลไกทีมที่ปรึกษาโครงการ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ในการทำงานด้านเด็กและเยาวชน การทำงานด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และนักพัฒนาอิสระ ในให้ข้อเสนอแนะ รูปแบบมุมมอง และแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้ทีมคณะทำงานโครงการได้วางแผนพัฒนาการขับเคลื่อนงานได้อย่างเหมาะสม

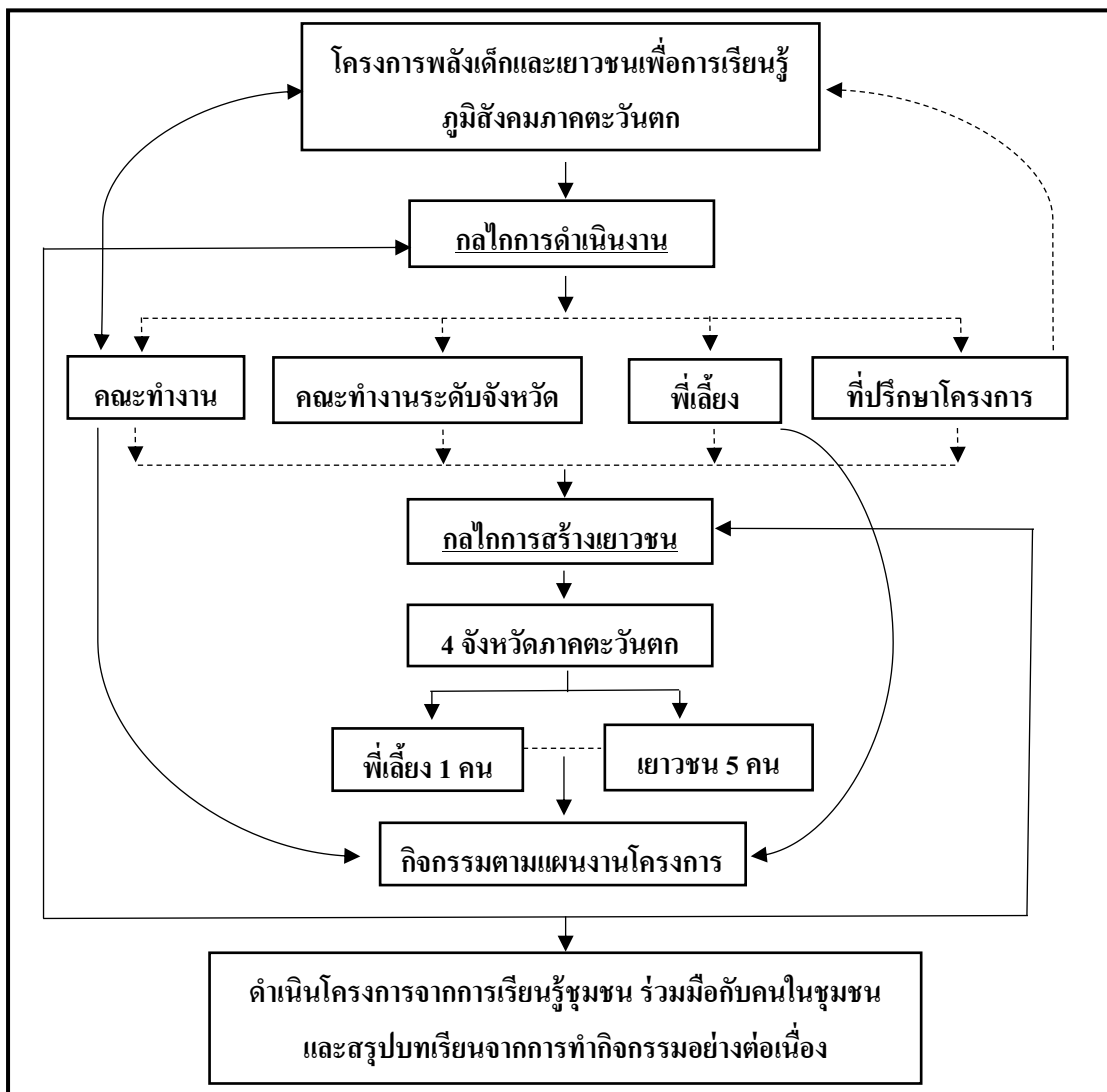
เงื่อนไขความสำเร็จ กล่าวคือ เมื่อสร้าง 4 กลไกให้สำเร็จเพื่อให้มีชุดทักษะในการทำงาน เด็กและเยาวชน แนวทางการขับเคลื่อนงานเด็กและเยาวชนในภูมิภาคตะวันตกที่เหมาะสมแล้ว จะนำไปสู่การสร้างกลไกการสร้างเยาวชน

2. กลไกการสร้างเยาวชน เมื่อกลไกการดำเนินงาน มีทักษะความรู้ในการขับเคลื่อนงาน เยาวชน การสร้างเยาวชนให้เป็นเยาวชนต้นฐันั้นต้องหากลุ่มเยาวชนที่มีความพร้อมเข้าร่วม โครงการ กลุ่มละ 5 คน มีพี่เลี้ยง 1 คน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมเวทีตามแผนงานในโครงการ 6 กิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมเยาวชนนับ 1 ถึงกิจกรรมเยาวชนนับ 5 และกิจกรรมมหกรรมเด็กและเยาวชน ภาคตะวันตก กลไกการสร้างเยาวชนให้เป็นพลเมืองต้นฐันั้นต้องอยู่ภายใต้กลยุทธ์การขับเคลื่อน โครงการของเยาวชนที่ต้องเรียนรู้จากชุมชน ร่วมมือกับคนในชุมชน และกลับมาสรุปทบทวนจากการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

เงื่อนไขความสำเร็จ กล่าวคือ การที่เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมเวทีตามแผนงานในโครงการ 6 กิจกรรม โดยมีกลไกทีมคณะดำเนินงาน และกลไกทีมพี่เลี้ยง ออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมของแต่ละช่วงวัย รวมทั้งการติดตามหนุนเสริมโครงการของเยาวชน สรุปทบทวนจากการทำโครงการของเยาวชน และเชื่อมโยงให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นพลเมืองอย่างต่อเนื่องที่นำไปสู่การสร้างเยาวชนต้นฐันั้นได้

ภาพประกอบที่ 4 ข้อสรุปเชิงทฤษฎี การสร้างพลเมืองต้นรู้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ ภูมิศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มกับคณะทำงาน โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก จำนวน 6 คน ที่ปรึกษาโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก จำนวน 1 คน พี่เลี้ยงโครงการเยาวชนและเยาวชน จำนวน 2 คน สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

รูปแบบและกลยุทธ์การดำเนิน โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ใช้หลักของงานวิจัยที่มุ่งเน้นของการทำงานอย่างมีส่วนร่วมระหว่างเยาวชนกับชุมชนร่วมมือกับชุมชน บนพื้นฐานศักยภาพของตนเอง ขั้นตอนของการทำโครงการจะต้องมีขั้นตอนที่เหมาะสม ตรงกับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย อีกทั้งเยาวชนจะได้รับการพัฒนาทักษะการใช้

เครื่องมือการเก็บข้อมูลชุมชนให้สามารถเก็บข้อมูลชุมชนได้สะดวกมากขึ้น พบว่าสอดคล้องกับแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) (อรุณี เวียงแสง, 2550) ได้สกัดองค์ความรู้จากประสบการณ์ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม ว่าเป็นงานวิจัยที่เน้นการให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม การสร้างคนหรือกระบวนการเรียนรู้อันเกิดมาจากการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างพลังของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของชุมชน อีกทั้งการดำเนินโครงการของเยาวชนจำเป็นต้องมีขั้นตอนและกระบวนการทำงานนั้น ต้องอาศัยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและศึกษาชุมชน “เครื่องมือ 7 ชิ้น” เพื่อให้เกิดความสะดวกในการทำงานร่วมกับชุมชนและยังเป็นวิธีการที่ทำให้เห็นศักยภาพของชุมชนในด้านต่างๆ ด้วยเครื่องมือ 7 ชิ้น ได้แก่ แผนที่เดินดิน ผังเครือญาติ โครงสร้างองค์กรชุมชน ระบบสุขภาพชุมชน ปฏิทินชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน และประวัติชีวิต ที่สอดคล้องกับแนวคิดเครื่องมือในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2545)

แนวทางการสร้างเยาวชนต้นรู้ จะต้องดำเนินโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน แต่ละกิจกรรมสะท้อนถึงประโยชน์และคุณค่าของความเป็นพลเมือง พบว่ามีสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภรัตน์ รัตนมุขย์ (2556) การพัฒนาสู่ความเป็นพลเมืองต้นรู้ นั้น กระบวนการทางการศึกษา และการทำกิจกรรมจิตอาสา เป็นแนวทางที่หลากหลาย ประเทศกำลังดำเนินการขับเคลื่อนการบริการสังคม (Service – Learning) นับเป็นแนวทางการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติได้มีโอกาสลงมือทำกิจกรรมหรือโครงการเพื่อสังคม ชุมชน โดยกิจกรรมนั้นจะสะท้อนความคิดและมองเห็นความสำคัญของการทำกิจกรรม โครงการ และทำให้เกิดพฤติกรรมการเป็นพลเมืองต้นรู้ กระบวนการทำโครงการใช้ชีวิตของของความเป็นจิตอาสา นอกจากเรื่องการทำความดีแล้ว สิ่งก็ตามมาจากการมีจิตอาสา คือ จิตสาธารณะที่เชื่อมโยงกับคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองต้นรู้

ผลลัพธ์ของเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ พบว่าเยาวชนได้เห็นเรื่องราวและสถานการณ์ในชุมชน เมื่อเยาวชนได้ลงพื้นที่ทำกิจกรรมในโครงการของตนเอง เข้าร่วมกิจกรรมตามแผนงานในโครงการ และสรุปบทเรียนจากการทำงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน ลดเวลาเล่นเกม มีความรับผิดชอบ และจัดสรรเวลาไปทำประโยชน์ ทำงานสร้างรายได้เพิ่มขึ้น รู้ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ กล้าที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง มีความกล้าแสดงความคิดเห็นสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สมพร ไช้บางยาง, 2556) ระบุคุณลักษณะความเป็นพลเมือง ดังนี้

1. ปัญหาชุมชนท้องถิ่น เป็นเรื่องที่บุคคลที่มีความเป็นพลเมืองจะต้องให้ความสำคัญ มีจิตสาธารณะ เสียสละ มีความรับผิดชอบ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

2. มีบทบาทในการทำงานเพื่อชุมชนท้องถิ่น มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นข้อปฏิบัติต่างๆ ของสังคมเพื่อความเป็นอยู่อย่างมีความสุข

3. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพสิทธิและการตัดสินใจของผู้อื่น ใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหายึดหลักความเสมอภาคและความเท่าเทียม

4. มีความซื่อสัตย์ สุจริต ปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ไม่ยึดเอาสิ่งของผู้อื่นมาเป็นของตน มีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้อง

5. มีความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีน้ำใจต่อกัน ใช้เสียสละโดยไม่ละเมิดสิทธิเสียข้างน้อย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

6. ทำความดี ละเว้นความชั่ว ยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาที่นับถือ

7. มีความเชื่อมั่น กล้าที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้องและพร้อมที่จะปฏิเสธในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง มีจริยธรรมในการดำรงตน

8. ส่งเสริมคนดี ยินดีชื่นชมคนทำดี เพื่อเป็นกำลังใจการทำปฏิบัติตนเป็นคนดี

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Tan, 2017) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ถูกกำหนดไว้ในตำราเรียนของประเทศมาเลเซีย ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า คุณลักษณะหลักของความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในตำราเรียน คือ “ความรับผิดชอบ”

การสร้างการเรียนรู้ของโครงการพลังเด็กและเยาวชน คือการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการเข้าร่วมกิจกรรมใน โครงการ การเสริมสร้างพลังในการทำงานร่วมกัน (Empowerment) วางแผนปรับปรุงให้การดำเนินงานครั้งต่อไปให้มี ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ทั้งเรื่องของการจัดกระบวนการ การสรุปผลการดำเนินงาน การสรุปบทเรียนจะเสริมสร้างกระบวนการคิดวิเคราะห์ ทำให้มีความชัดเจนกับการดำเนินโครงการ และสามารถแลกเปลี่ยนบทเรียนกระบวนการในแต่ละขั้นตอนได้ พบว่าสอดคล้องกับแนวคิดการเสริมพลังอำนาจ (ศิรินุช ครุฑทชกะ, 2553) ทฤษฎีการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment Theory) มีพื้นฐานมาจากแนวคิดการศึกษาเพื่อการสร้างพลัง โดย เปาโลแฟร์ (Paulo Freire) นักศึกษาชาวบราซิล ในช่วงปี ค.ศ.1960-1970 ใช้วิธีการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างเต็มที่ มีการแลกเปลี่ยนการแสดงความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนด้วยกัน เน้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ นำไปสู่ภาพของการแก้ไขปัญหาในอนาคต พัฒนาจึงเป็นกลวิธีการแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีนรู้ของโครงการ แฟร์มีความเชื่อว่าการศึกษาที่ช่วยให้คนสามารถคิดและตัดสินใจแก้ไขปัญหาของตนเองได้ คือ การเรียนรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับ (Kieffer C, 1984) ให้ความหมายของการเสริมสร้างพลัง

อำนาจ คือ กระบวนการปรับเปลี่ยนและพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วมในการทำงานและการแก้ไขปัญหา ความสามารถของบุคคลแต่ละคนในการจัดการการกับสภาวะแวดล้อมต่างๆ และมุ่งเน้นหาทางออกการแก้ปัญหาาร่วมกัน

ข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสร้างพลเมืองต้นรู้ ต้องมีการวางแผนรูปแบบแนวทางปฏิบัติที่มีความเหมาะสมกับเยาวชน ตลอดทั้งกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ และการกำกับติดตามหนุนเสริมเยาวชน โดยใช้วิธีการถอดบทเรียน จะนำไปสู่องค์ความรู้และคุณค่าของความเป็นพลเมือง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย เรื่อง รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ ภูมิศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการหนุนเสริมเยาวชนให้เป็นพลเมืองต้นรู้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 กระบวนการสร้างเยาวชนให้เป็นพลเมืองต้นรู้ เริ่มต้นจากการสร้างกลไกเครือข่ายการทำงาน เครือข่ายการทำงานจะมีองค์ความรู้ ข้อเสนอแนะ รูปแบบแนวทางการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองต้นรู้

1.2 กระบวนการกำกับติดตามการดำเนินงานของเยาวชนพบว่าการใช้กลไกพี่เลี้ยง และกลไกทีมคณะทำงาน ติดตามเยาวชน โดยใช้วิธีการสรุปบทเรียนหลังทำกิจกรรมจะช่วยให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้จากการทำงาน เป็นการบทวนตัวเอง จนนำมาสรุปวิเคราะห์ออกมาเป็นข้อมูล อีกทั้งพี่เลี้ยงและคณะทำงานจะต้องเสริมสร้างคุณค่าความเป็นพลเมืองจากสิ่งที่เยาวชนได้ลงมือทำกิจกรรมในโครงการ

1.3 การสร้างเยาวชนให้เป็นพลเมืองต้นรู้ ต้องมีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้เยาวชนได้ลงมือทำกิจกรรม เบื้องหลังของแต่ละกิจกรรมจะต้องมีเป้าหมายและสามารถตอบได้ว่าเยาวชนจะได้เรียนรู้เรื่องอะไรและสามารถสร้างคุณค่าความเป็นพลเมืองได้อย่างไร

2. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีการศึกษารูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ ในภูมิภาคอื่นๆ เนื่องจากบริบทพื้นที่ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละภูมิภาคมีความแตกต่างกัน

2.2 จากข้อสรุปเชิงทฤษฎี การสร้างพลเมืองตื่นรู้ สามารถนำข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพ มาต่อยอดสร้างตัวแปรวิเคราะห์ปัจจัย เส้นใยความสำเร็จในการสร้างพลเมืองตื่นรู้ในรูปแบบการทำวิจัยเชิงปริมาณได้

ภาคผนวก ก
แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. คำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และสนทนากลุ่ม (Focus Group) สำหรับเจ้าหน้าที่โครงการฯ และที่ปรึกษาโครงการ เพื่อศึกษา “รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้กรณีศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก”

ส่วนที่ 1 ประวัติส่วนตัว

- 1.1 ชื่อ – สกุล
- 1.2 ตำแหน่ง / อาชีพ

ส่วนที่ 2 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานโครงการฯ

- 2.1 การดำเนินงานโครงการมีการวางแผนกระบวนการขั้นตอนอย่างไร
- 2.2 กิจกรรมของโครงการมีอะไรบ้าง และแต่ละกิจกรรมมีเบื้องหลังแนวคิดอย่างไร

ส่วนที่ 3 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับการสร้างกลยุทธ์การดำเนินงานโครงการฯ

- 3.1 การวางเป้าหมาย สร้างความเข้าใจในการดำเนินงานโครงการ มีการเตรียมตัวอย่างไร
- 3.2 การสร้างภาคีเครือข่าย และพี่เลี้ยงโครงการมีแนวคิด และกระบวนการขั้นตอนอย่างไร
- 3.3 การกำกับติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานโครงการทำอย่างไรบ้าง

ส่วนที่ 4 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานโครงการฯ

- 4.1 ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานโครงการฯ มีอะไรบ้าง
- 4.2 มีวิธีแก้ไขปัญหอย่างไร

2. คำถามการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับพี่เลี้ยงโครงการเยาวชนและทีมเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อศึกษา “รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ ภูมิศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก”

ส่วนที่ 1 ประวัติส่วนตัว

- 1.1 ชื่อทีม
- 1.2 สถาบัน
- 1.3 ชื่อพี่เลี้ยงโครงการ

ส่วนที่ 2 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงาน โครงการฯ

- 2.1 มาเข้าร่วมโครงการได้อย่างไร
- 2.2 มีขั้นตอนการดำเนินโครงการอย่างไร
- 2.3 ได้เรียนรู้อะไรจากการเข้าร่วมโครงการ
- 2.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ

ส่วนที่ 3 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับการสร้างกลยุทธ์การดำเนินงาน โครงการฯ

- 3.1 มีการวางแผนกับทีมในการดำเนินงานโครงการอย่างไร
- 3.2 เจ้าหน้าที่โครงการ และพี่เลี้ยงโครงการ มีบทบาทการดำเนินงานโครงการอย่างไรบ้าง

ส่วนที่ 4 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน โครงการฯ

- 4.1 ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน โครงการฯ มีอะไรบ้าง
- 4.2 มีวิธีแก้ไขปัญหามาอย่างไร

ภาคผนวก ข
ภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

รายการอ้างอิง

- Bank J. A. (ED). (2004). Diversity and Citizenship Education: Global Perspectives. *San Francisco, CA: John Wiley & Sons.*
- Bowen D. E. and Lawler. (1995). Empowering Service Employees. *Sloan Management Review*. 36 (April):73-84.
- Davies G. and Riley. (1999). Good citizenship and educational provision. *USA and Canada: Garland Inc.*
- Erikson, E. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York: Norton.
- Kieffer C. (1984). Citizen Empowerment: A Development Perspective. *Prevention in Human Services*. 3 (March): 9-361.
- Reichert F. (2016). Who is the engaged citizen? Correlates of secondary school students' concepts of good citizenship. *Educational Research and Evaluation*.
- Robinson , Z. P. (2015). Are geography students good “environmental citizens?” A comparison between year of study and over time. *Journal of Geography in Higher Educational Research and Evaluation*, 39:32, 245-259.
- Simons C. and Parson R. (1983). Empowerment for Alternative in Adolescence. *Adolescen*. 18(May): 193-200.
- Tan, B. P. e. a. (2017). Moral values and good citizens in amulti-ethnic society: A content analysis of moral education textbooks in Malaysia. *The Journal of Social Studies Research*, 1-16.
- Webster’s Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language. (1994). New Revised Edition Hardcover. *April 30, Rh Value Publishing (Author).*
- Zimmerman. (1995). *American Journal of Community Psychology*. Psychological Empowerment : Issues and Illustrations. *Vol. 23, No.5.*
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2545). วิถีชุมชนเครื่องมือ 7 ชิ้น ที่ทำให้งานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก (Vol. พิมพ์ครั้งที่ 12): นนทบุรี: สุขศาลา.
- โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก.
- จิตานันท์ สัตตรัตน์พรณ. (2556). การรับรู้ความเป็นพลเมืองดีอาเซียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดนาเอื้อง จังหวัดลำปาง. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ชาย โปธิสิตา. (2550). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Vol. พิมพ์ครั้งที่ 3): กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน).
- ญาสินี เกิดผลเสรีรัฐ. (2558). การพัฒนาทุนมนุษย์สู่ความเป็นพลเมือง. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร , ปีที่ 5 ฉบับที่ 2, 166-175.
- ดวงใจ เขมวิรัตน์. (2556). การศึกษาลักษณะความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ทรงสิริ วิชิรานนท์. (2556). คุณลักษณะพลเมืองดีของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ธนสวรรค์ เจริญเมือง. (2548). แนวคิดว่าด้วยความเป็นพลเมือง. สถาบันพระปกเกล้า: คลังวิชา.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2556). โครงสร้างทางสังคม บทบาทและนโยบายสาธารณะกับความเป็นพลเมือง. วารสาร ศิลปศาสตร์, มกราคม – มิถุนายน.
- ประเวศ วะสี. (2546). การพัฒนามนุษย์แนวใหม่เพื่ออนาคตที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ปลินทร เพ็ชรฤทธิ. (2550). สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา. (ปริญาญาคูศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2555-2559). คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- พิทักษ์ ศิริวงศ์. (2547). ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) วิธีวิทยาการวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีในการพัฒนาประเทศ. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, เมษายน - กันยายน 13-21.
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานประมงในการปฏิรูป ระบบราชการ. (ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- รสสุคนธ์ มกรณี. (2556). พฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเยาวชนในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ปีที่ 5, 74-84.
- รัฐศิริินทร์ ว่างานนท์, แ. (2554). สำนักพลเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักแผนพัฒนาการเมือง สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า.
- ฤาษุดา เทพยากุล. (2554). การศึกษาวิชาความเป็นพลเมือง ในวารสารเรียนรู้ประชาธิปไตย ปีที่ 3 ฉบับที่ 9 มกราคม – มีนาคม 2554.
- วรรณพร ไกรเลิศ. (2544). องค์การกระจายอำนาจ : *The 3 Keys To Empowerment*. กรุงเทพฯ: เอ อาร์ บีซิเนสเพรส.
- วันชนะ วุฒิวิชัย. (2557). ความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดสระประทุม จังหวัดสุพรรณบุรี. (ปริญาญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต รัฐศาสตร์), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). ครูเพื่อศิษย์สร้างห้องเรียนกลับทาง (Vol. ครั้งที่ 2). มูลนิธิสยามกัมมาจล: เอส.อาร์.พริ้นติ้งแมสโปรดักส์.

- ศิรินุช ครุฑทศกะ. (2553). เครื่องมือการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน : กรณีศึกษาเครื่องมือวิจัยภาพชีวิต
 ลิจิตเรื่องราว. (ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมศึกษา)), มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศุภรัตน์ รัตนมุขย์. (2556). การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมกับการสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม.
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร.
- ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม.
- สมพร ไร่บางยาง. (2556). บทความพิเศษ พลังพลเมืองร่วมสร้างประเทศไทยให้น่าอยู่. หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2554). ยุทธศาสตร์การจัดการการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองและพลโลกในศตวรรษที่ 21.
 Paper presented at the การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า,ความเป็นพลเมืองกับอนาคต
 ประชาธิปไตยไทย
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2557). จดหมายข่าวชุมชนคนรักสุขภาพ ฉบับสร้างสุข ฉบับที่
 154 สิงหาคม 2557.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). จำนวนประชากรจากการทะเบียน จําแนกตามอายุ เพศ และจังหวัด พ.ศ. 2559.
- สุพรรณิการ์ พงศ์ผาสุก. (2558). การบริหารจัดการเพื่อสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษา
 สังกัดเทศบาล. (ปริญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2533). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Vol. พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2560). พลเมืองที่ตื่นรู้: ฐานรากที่แท้จริงของระบอบประชาธิปไตย
- อรุณี เวียงแสง. (2550). จากคนสามหมอกสู่คนสามน้ำ : จากหลักการสู่ปฏิบัติการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Vol. พิมพ์
 ครั้งที่ 1): บริษัท ส.เอเชียเพรส (1989) จำกัด.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	กันทรารกร จรัสมาธุสร
วัน เดือน ปี เกิด	25 ตุลาคม 2533
สถานที่เกิด	ราชบุรี
วุฒิการศึกษา	พ.ศ.2556 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) การจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ.2559 ศึกษาต่อปริญญาโทบัณฑิต ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	1069/36 ถ.บ้านพุทไธย ต.ชะอำ อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี

